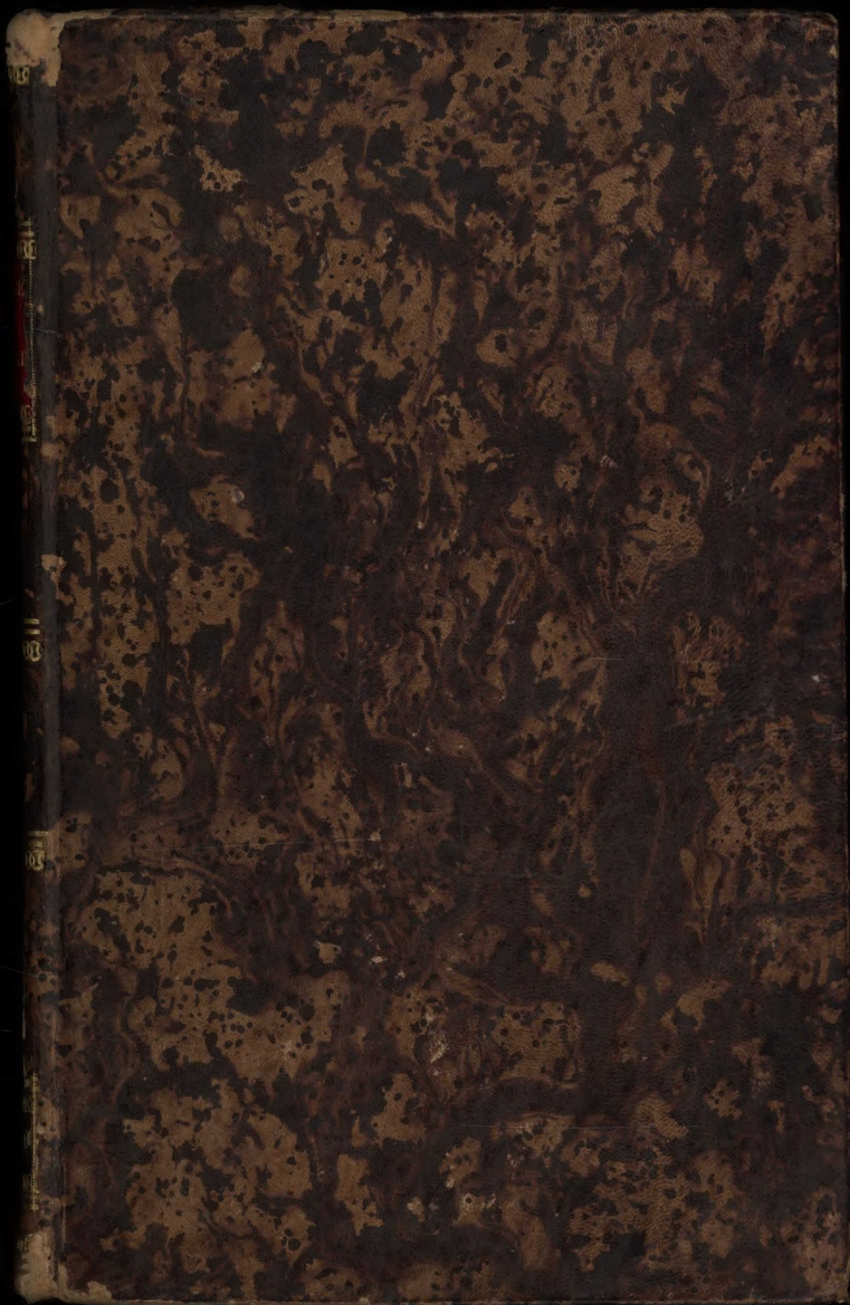
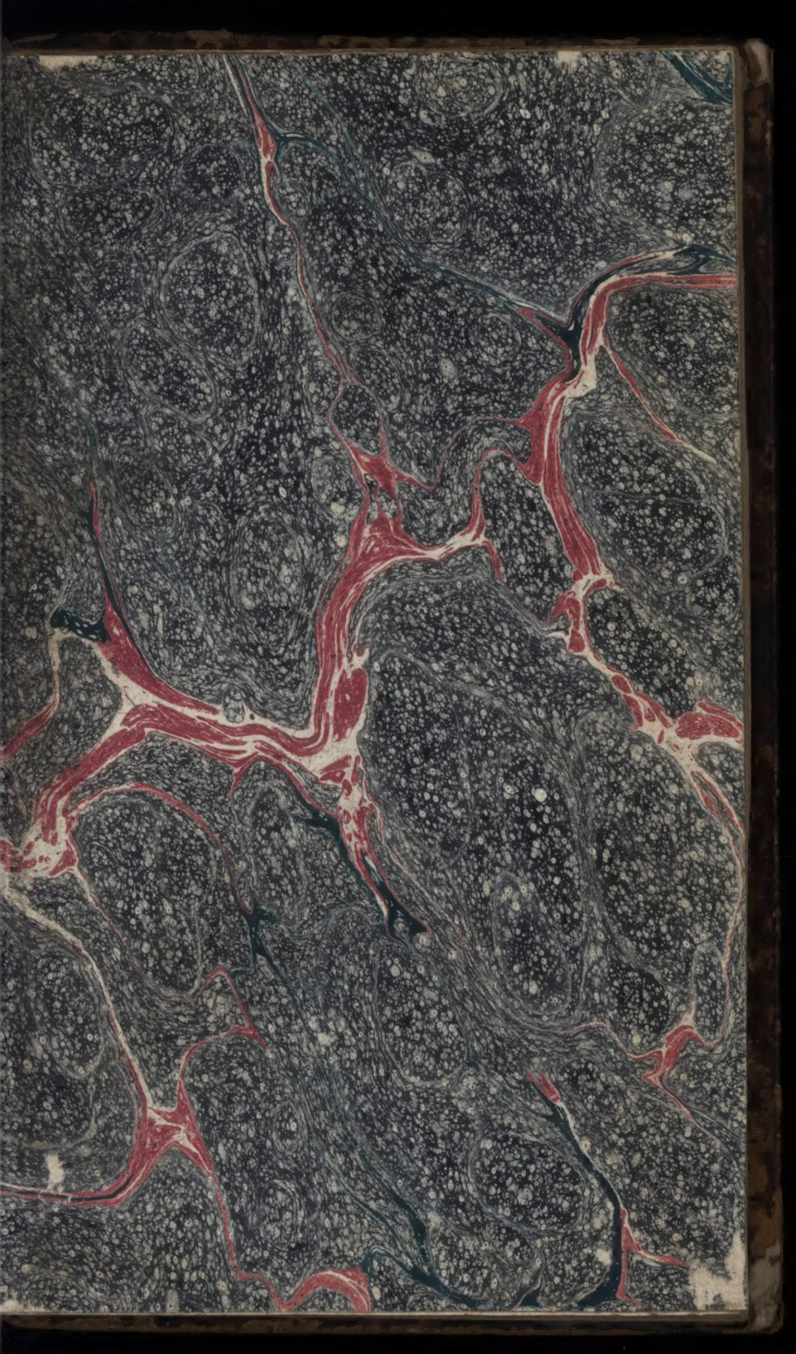

WILEBORDI SNELLII DE RE NVMMARIA

LIBER VNICVS.

VMISMATVM priſcorum rationem ſummatim & breuiter hic referre conſtitui: vnde veteris monetæ valorē cum cuiuſq. ſeculi & loci æſtimatione contendendi ratio ſemper eſſet in prō-ptu; atque ita ſcriptoribus priſcis aliquam facem allucerem. Neque verò id eâ fine, vt aliis ſuum honorem eam præreptum: ſed potius vt illis, ſi quid ab ipſis veritati congruenter dictum ſit, ſuam exiſtimationem ſartam tectam præſtarem: ſi quid à nobis accuratius inueſtigatum, id publicæ vtilitati ne inuiderem. E numiſmatum igitur generibus Romana maximè & Græca explicare conſtitui. Pecunia è triplici metallo triplex ferè in vſu fuit, cuius primus autor ignoratur, vetuſtiſſima mentio in ſacris Gen. cap. 33. commate 15 propoſita videtur, vbi Abrahamus agrum ab Ephrone ad ſepulturam vxoris emit: ita tamen vt dubium ſit argentumne illud ſignatum etiam, an tantum ad pondus expenſum fuerit. certè Abrahamus non numeraſſe, ſed Ephroni appendiſſe dicitur quadringētos ſiclos. Et filii Iacobi patriarchæ Geneſeos capite 43 commate 21. ajunt Ioſepho ſe referre pecuniam ſecundum pondus ſuum. Sed ad Romanam rempublicam me confero. Seruius Rex

 primus

primus ſignauit æs, antea rudi vſos Romæ Remeus tradit. Signatum eſt notâ pecudum, vnde & pecunia appellata: vel certè quoniam id ſolum veteres poſſederunt, & vnum hoc diuitiarum genus ab iis vſurpatum ſit, ſiquidem omnis pecuniæ pecus fundamentum, vt Varro & Columella teſtantur.

Nummi fuere dupondius, aſſis, ſembella, triens, quadrans, ſextans, vncia, ſextula, omnes ærei.

Nummus Græca dictio eſt, vel potius Sicula. Varro, nummi, id à Siculis. Cui ſententiæ Pollux lib. 9. cap. 6. ſubſcribit, & autorem laudat Ariſtotelem. Nummus, inquit, Latinum nomen videtur, ſed Græcum reuerà eſt, τῶν ἐν Ἰταλίᾳ καὶ Σικελίᾳ Δωριέων Dorienſium Italiam & Siciliam incolentium. Vox Epicharmo poëtæ in chytris comœdia vſurpata. Ariſtoteles ſcriptum reliquit in Tarentinorum republicâ numiſma quoddam νῦμμον vocari, in quo Tarenti Neptuni filii delphino inuecti eſſet imago expreſſa. huiuſmodi nummum æreum pondere granorum 124. habui, cui parte vnâ impreſſa effigies viri nudi delphino inſidentis, ſub delphini corpore quaſi pila aut ſphærula: in ora literis Græcis ΤΑΡΑΝΤΙ. notis fugacibus, ſed tamen qui ab atttēto facile legerentur: parte alterâ itidem vir nudus ſedens, manu, vt videbatur ſuper aram extensâ, ita obſcurè vt reliqua coniectare non potuerim. cuius deſcriptionem hîc propterea exhibui, vt Pollucis locus ille clarius intelligatur. Sunt itaque νόμισμα & νοῦμμος à νόμος lege & conſuetudine dicta. Quare ineptè Suidas ex Suetonio citat nummum à Numa nomen traxiſſe, quod is primus æs & ferrum Romanis pro pecuniâ ſignauerit,

uerit, quam sententiam Isidorus libri 16. cap. 17. quoque sequitur.

Assis, vel potius as ab ære, quasi æs. Varro, as & eius partes ærei erant. & Dyonysius Halicarnasseus libro 9 ἦν δὲ ἀσσάριον, χάλκεον νόμισμα, βάρος λιτριαῖον. Item Plinius, Libralis, vnde etiam nunc libella dicitur & dupondius appendebatur assis. nam libram pondo as dicebant. Hinc æra militum, tribuni ærarii, ærarium, & obærati ab ære dicti. Indidem graue æs, & æris grauis pœna dicta. Liuius decadis primæ libro quinto de A. Virginii & Q. Pomponii tribb. plebis pessimo exemplo, innoxii, inquit, decem millibus grauis æris damnati sunt. graue æs inquam, quia tum assis librali pondere. millia autem æris, semper assium intelligenda. Exemplum non ignobile extat apud eundem libro 4, cum anno vrbis 349, hoc est ante natiuitatem domini annis 402, senatus primum decreuisset, vt miles stipendium de publico acciperet, tributo plebi indicto, idque inuitis & reluctantibus tribb. pleb. Patres, inquit, bene cœptam rem perseueranter tueri: conferre ipsi primi, & quia nondum argentũ signatum erat, æs graue plaustris quidã ad ærarium conuehentes, speciosam etiam collationem faciebant. Æs quoque stipem dicebant: nam quod asses libræ pondo erant, qui acceperant maiorem numerum, non in arcâ ponebant, sed in aliquâ cellâ stipabant, id est componebant, quo minus loci occuparet, à stipando stipem dicere cœperunt. Tale illud Suetonii in Augusto cap. 91. Ex nocturno visu stipem quotannis die certo emendicabat à populo, cauam manum asses porrigentibus præbens. hinc stipen-

 dium

dium à ſtipe appensâ, quin & militum ſtipendiorum, hoc eſt, ſtipis ponderandæ penſatores, libripendes dicuntur, & expenſa in rationibus, item impendia & dependere. Romani enim ita ære graui initio vſi ſunt, quemadmodum Lacedæmonii ex Lycurgi inſtituto numiſmate ferreo, grauis ponderis, verùm exigui valoris, βαρυστάθμῳ καὶ δυσπαρακομίστῳ, καὶ ἀπὸ πολλοῦ τινὸς πλήθους καὶ ὄγκου, μικράν τινα ἀξίαν δυναμένῳ, inquit in Lyſandri vita Plutarchus, quod aceto candens reſtinguebant, vt ita mollius, & ad opera foret inhabile. Byzantinos etiam nummo ferreo vſos Pollux ait. Libræ autē pondus aſſium æris imminutum bello Punico primo, cum impenſis Reſpub. non ſufficeret, conſtitutumque vt aſſes ſextantario pondere ferirentur. ita quinque partes factæ lucri, diſſolutumque æs alienum. Poſtea Annibale vrgente Q. Fabio Maximo Verrucoſo dictatore (anno vrbis 545, ante natiuitatem ſalutiferam annis 206) aſſes vnciales, mox lege Papyrianâ ſemunciales facti. adi Pliniū, & Feſtum. Nota æris fuit initio ex alterâ parte Ianus geminus, ex alterâ roſtrum nauis. quæ tamen cum pondere poſtmodum pro ſignantis arbitrio, & quorum ea cura, fuit variata. Aſſium namque pondus exinde quoque imminutum non tam libris, quam nummis autoribus cōprobare in promptu fuerit. Certè aſſem, qui lege Papyriana ſemuncialis fuit, poſtmodum vnciæ quadrante expenſum, confirmat experientia. Itaque tum dupondiarii nummi, qui duorum aſſium pondus habuere, ſemunciales ſignati ſunt. principio quidem accuratè, vt ad amuſſim dicto ponderi reſponderent: poſtmodum verò non ita ſtrictim ad legis præſcriptum: nam & ab il-

ab illo pondere aliquid paulatim detractũ. Enimuerò cum vncia Romana, vnciæ nostrati in aurificum officinis vulgò vsitatæ pondere par fuerit, ista autem habeat anglicos viginti, (ita vocant vnciæ partem vicesimam;) anglicique singuli grana duo & triginta: efficitur granorum summa in vncià 640, *asen* nostro idiomate vulgò vocamus. Huius vnciæ semissis 320 grana, assium singulorum pondus à Papyrio constitutum. Postmodum verò istius ponderis dimidium 160 assi attributum: quo autore, aut quando cœptum, omnino non liquet. quod si tamen aliquis coniecturæ locus relinquatur: non alienum fuerit credere dupondiorum assiumque pondus ad vnciæ semisses quadrantesque tum demum contractum, cùm sestertii ex ære primulũ signari cœpere, ne necesse esset hos duarum vnciarum pondere institui, quia tum valebant asses quatuor. Huiusmodi asses cõplures sub Imperatoribus signatos vidimus, sed ita maligne percussos, vt dictum 160 granorum pondus neutiquam explerent. tales enim habuimus 126, 122, 110 granorum: à Domitiano quoque granorum 102, exesum, cum inscriptione græca Δομιτιανὸς καῖσαρ: parte alterâ μητρόπολις. reliqua legere nequibam. Neque verò hanc granorum λεπτολεσχίαν ad minutum vsque ideò consector, quod magni momenti ad pretii indicaturam ea existimem: nam à Vespasiano vidi 107 granorum cum inscriptione hâc ab vnâ parte *Imp. Cæs. Vespasianus Aug. cos. III.* parte alterâ, iustitia manu dextra bilancem tenens, infra S. C. in orâ *æquitas Augusti:* sed ideo tam accuratè ista pensito, vt saltem rudi modo eius pondus quodammodo circumscribam: erit enim

huius vſus nobis infra, cùm de ſeſtertio diſputabimus. quibus verò argumentis adductus nullâ veterum autoritate ſubnixus aſſem pondere quadrantis vnciæ definiam, infra in dupondio planius ediſſeram. Cæterùm & hoc notandum, aſſes ex ære deteriore multo ſignari ſolitos, quam dupondios ſeſtertiosque. id enim Plinius libri 34 capite 2. nominatim annotauit. Aurichalcum (inquit) ob præcipuam bonitatem admirationem diu obtinuit. Nec reperitur longo iam tempore effœta tellure. Proximum bonitate fuit Salluſtianum in Ceutronum alpino tractu, non longi & ipſum æui. Succeſſit & Liuianum in Gallia. Vtrumque à metallorum dominis appellatum, illud ab amico diui Auguſti, hoc à coniuge, velocis defectus. Liuianum quoque admodum exiguum inuenitur, ſummâ gloriâ nunc in Marianum conuerſâ, quod & Cordubenſe dicitur. Hoc à Liuiano cadmiam maxime ſorbet, & aurichalci bonitatem imitatur in ſeſtertiis dupondiariisque, Cyprio aſſibus ſuis contento. Hactenus ille. in Cypro enim primâ æris inuentio, reperto autem deinde in aliis terris præſtantiore, maximè aurichalco, illud vilius fuit. Vnum hoc addo. Cadmiam lapidem ærosum eſſe, quod ab ære in fornacibus conflato (rubrum hodie vocitamus) tam auidè ſorbetur, vt maſſa æris duo & ſeptuaginta librarũ, huius lapidis mixturâ centenaria euadat. Verum enimuerò quia ab hoc aſſe æreo Romani omne integrum (quod quidem in duodecim partes tributum intelligi vellent) as appellauere, vt libram, hereditatem, aut aliud etiam quiduis; operæ pretium mihi facturus videor, ſi huius partes, & partium particulas, ex

Varrone,

Varrone, Plinio, Herone, Columellâ, Volusio Metiano vnico conspectu hîc ob oculos ponam.

as	$\frac{12}{12}$	sunt vnciæ	12	semis	$\frac{1}{2}$	sunt vnciæ	6
deunx	$\frac{11}{12}$		11	quincũx	$\frac{5}{12}$		5
dextans	$\frac{5}{6}$		10	triens	$\frac{1}{3}$		4
dodrans	$\frac{3}{4}$		9	quadrãs	$\frac{1}{4}$		3
bes	$\frac{2}{3}$		8	sextans	$\frac{1}{6}$		2
septunx	$\frac{7}{12}$		7	vncia	$\frac{1}{12}$		1

semuncia	est pars vnciæ	$\frac{1}{2}$	& pars assis	$\frac{1}{24}$
duella		$\frac{1}{3}$		$\frac{1}{36}$
sicilicus		$\frac{1}{4}$		$\frac{1}{48}$
sextula		$\frac{1}{6}$		$\frac{1}{72}$
scrupulum		$\frac{1}{24}$		$\frac{1}{288}$
dimidium scrupulum Volusio simplium		$\frac{1}{48}$		$\frac{1}{576}$

Sembella, quod sit libellæ dimidium, quod semis assis; eadem semissis, quasi semi æs, inquit Varro. Itaque ex Papyrianâ analogiâ debuit æquauisse pondus quadrantis vnciæ, quæ sunt grana 160. posteaquam verò asses dimidio leuiores signati sunt, & hic nummus, quoque dimidio pondere percussus est, granorum duntaxat 80. Talem à Tiberio vidi pendentem grana 64. sed situ iam leuiorem. alterum ab Othone satis integrum pro ætate, granorum 66. cum inscriptione hâc *Imp. Otho Cæsar Aug. tr. p.* circum Othonis caput. parte aduersa copia cornu, in ora *Pont. Max.* his tantum decesserat vt vtrumque ab initio pondere non longè infra 80 grana institutum dignosceres. Nota semissis Volusio Metiano est. S. vidi sembellam antiquissimam pendentem paulo amplius se-

munciâ; itaque ante legem à Papyrio latam percuſſam, cùm aſſes adhuc eſſent vnciales, habentem parte vnâ caput virile barbâ horridum, à vertice notam S. parte auersâ roſtrum nauis, ſupra iterum S. infra *Roma*. nummus planè legittimus, ad legem Q. Fabii Maximi ſignatus. hoc propterea nominatim monere viſum eſt, quia rariſsimè huiuſmodi nummi videndi poteſtas datur.

Triens, tertia pars aſſis, & ſexta vnciæ. ideoq. ſi Papyrii legem ſequimur, 107 granorum, vt proximè, poſtmodum verò pro ratâ parte vt cæteri omnes nummi mutilatũ nullus dubito. vidi enim ab Hadriano percuſſum cùm inſcriptione iſtiuſmodi *Hadrianus aug. coſ.* III. *p. p.* parte alterâ *Prouidentia*, pendentem grana 47, cum debuiſſet 53.

Quadrans, antea triuncis vocatus à tribus vnciis, inquit Plinius, & Varro, teruncius valet ſembellæ dimidium. notam quo initio ſignaretur expreſſit Plinius: nota æris, inquit, ex alterâ parte Ianus Geminus, ex alterâ roſtrum nauis, in triente & quadrante ratis. Inde quadrans à ratis ſigno impreſſo ratitus dictus fuit, quemadmodum Feſtus Tarquitio & Oppio Aurelio autoribus docet. Marci duodecimo de viduæ liberalitate *ἡ χήρα ἡ πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὅ ἐστι κοδράντης*. pondus autem ex Papyrianâ aſſium ſemuncialium analogiâ fuit granorum 80. poſtmodum 40. talem vidi poſterioris ſeculi granorum 32, habentem parte vnâ caput galeatum, cum inſcriptione nullâ; parte alterâ duos puellos lupam ſugentes, in ora *Roma*.

Sextans, ſexta pars aſſis, vnciæ $\frac{1}{12}$. ſextantis pecuniæ mentionem facit Plinius lib. 35 cap. 10. Nam quod Populus Romanus Agrippæ Menenio ſextan-

tes

ſes æris in funus contulit, honoris id neceſſitatisque propter paupertatem Agrippæ, non largitionis eſſe dixerim. Liuius lib. 29. anno vrbis 550 de M. Liuio cenſore, qui inde Salinator appellatus. vectigal etiam nouũ ex ſalaria annona ſtatuerũt, ſextante ſal & Romæ & per totam Italiam erat. Romæ pretio eodem, pluris in foris & conciliabulis, & alio alibi pretio præbendum locauerunt. fuit itaque lege Papyrianâ granorum 53. poſtmodum vero 26 tantum.

Vncia, vox Sicula eſt. Pollux lib. 9. cap. 6. ἀλλ' ὁ μέν τοι παρ' αὐτῷ τις ἂν ἐν τῇ ἱμεραίων πολιτείᾳ, καὶ ἄλλα εὕροι Σικελῶν ὀνόματα, οἷον, οὐγγίαν, ὅπερ δύναται χαλκοῦν ἕνα. cæterum apud eundem (Ariſtotelem) in Himereotum Republica, alia quoque inuenias nomina Siculis vſitata; vt vnciam, quæ valet obolum æratum vnum, is Græcis chalcus dicitur. Eſt autem vncia pars aſsis duodecima, itaq. granorum 26 vt proximè. vidi poſterioris ſeculi, iiſdem notis cum ſuperiore illo quadrante, pondere 16 granorum. Vnciariæ ſtipis Plinius meminit lib. 34. cap. 5. Extra portam trigeminam vnciariâ ſtipe collatâ.

Sextula. Varro: denique æris minima pars ſextula, quod ſexta pars vnciæ. videlicet illo ſeculo cum aſſes eſſent librales.

Dupondius, à duobus ponderibus, quod vnum pondus as, vel aſſipondium vocabatur. nam as libræ pondere erat ab initio. Itaque duo aſſes duarum librarum pondere; vnde & dupondius dictus. ſed cum poſtmodum aſſes ſemunciales facti ſint lege Papyrianâ, dupondii quoque vnciales fuere; quamdiu autem, mihi quidem non liquet. Poſtmodum certè dupondios quoq. ſemunciales perc uſ-

ſos, nummos autores dabo. Vidi vnum à Nerone integerrimum ex quo vix quidquam deceſsiſſe arbitrari poſsis,& qui antiquitatem ſpiraret, non ſignorum impreſſorum ſculpturâ ſolum & formâ; verum ipſa quoque materiâ aurichalci æmulâ. inſcriptio circum caput imperatoris, vallari (vt videtur) coronâ redimitum, ita erat. *Nero Claud. Cæſar aug. Germ. tr. p. imp. p.* Parte aduerſa victoriæ effigies, vtrimque à latere S. C. literis maiuſculis, ſignificans nummum hunc ſenatus conſulto percuſſum. hos enim duos characteres fere in omnibus nummis æreis videre eſt. in ora autem *victoria Augusti*, infra victoriæ pedes numeralis hæc nota II. quam dupondii veterem notam ſignificare nemini dubium eſſe poteſt, qui ſeſtertium, qui ab initio quoque valebat duos aſſes cum ſemiſſe, tum ita propterea notatum II. S. ex Voluſio, cæteriſq. didicerit. Hic prædictus Neronis dupondius pendebat duntaxat grana 252, itaque vnciæ ſemiſsi longè cedebat. Vidi alium à Iulia percuſſum, qui planè ſemuncialis eſſet, granorum 320, omninò tanquam ad id præſcriptum factus. A Tiberio quoque cum iſtâc inſcriptione *Ti. Claudius Cæſar Aug. P. m. tr. p. im. p.* cum effigie muliebri. parte auerſa caput muliebre eximia venuſtate, matronalem modeſtiam præ ſe ferens, infra *pietas*. trahebat pondus granorum 254. Ab Auguſto item vnum, cum hâc inſcriptione, *Diuus Augustus*, vtrimque à capite S. C. parte auerſa *conſenſu ſenatus & eq. ordin. p. q. r.* is pendebat grana 318. Sunt alii præterea complures, ſed hos ad inſtitutum ſufficere arbitramur. Hæc autem non propterea ita penſiculatim examino, tanquam in

granis

granis æris 10, 20, aut 30 hic rem nummariam vacillare arbitrer: ſed vt planum ſit dupondios, qui lege Papyrianâ vnciales primum fuerant, ipſis nummis in rem præſentem adductis, poſtmodum ad vnciæ ſemiſſem redactos. Nam etſi rari ſemunciali pondere ita accuratè tanquam ad minutum ſignati extent: nobis tamen ſatis fuerit, commonſtrauiſſe hos nummos, ſaltem ſub Imperatoribus, quorum nobis tantùm facta eſt copia, ita præter propter ſignari ſolitos. His enim veſtigiis ſeſtertiorum æreorum valorem & pondus infra ſuo loco in lucem eruam. Conſtat præterea, nos ex hâc analogiâ aſſium pondus vnciæ quadrante, ſemiſſium parte octauâ, atque ita porrò reliquas aſſis partes vero & legitimo pondere definiuiſſe. ſed dupondiorum aliquot conſpectum & pondus hic ſubiiciam.

parte vnâ	parte alterâ	grana
Iulia.C *reliqua non poteram legere.*	*tres fœmina ſacrificantes*	320
Diuus Auguſtus *vtrimque.* S. C.	Conſenſu ſenat. & eq. ordin.P. q. R. *ſedens in ſella porrectâ manu ramum tenens*	318
Imp. Ti. Claudius cæſar aug. P.m. im p.	*Caput muliebre demiſſo ſecundum tempora & genas ſipario. infra* Pietas	254
Ti. cæſar Diui Auguſti f. auguſtus imp.VIII.	Pontif.maxim. tribun. poteſt.XXIIII. *in medio maximis literis* S. C. *ſitu aliquantum imminutus.*	233
Imp. Nero Claud.cæſar aug. ger. p. m. tr. p.	*Victoria alata;circum* Auguſti victoria: *infra pedes* II. *nota dupondii.*	252
Imp.cæſ. Veſpaſianus coſ. III	*Iuſtitia bilancem manu tenens,in orâ* æquitas Auguſti *infra S. C.*	170
Veſpaſianus aug. coſ. III *reliqua legere nõ potui.*	*Nota fugientes*	260

Imp.

Imp. cæſ. Veſpaſianus aug. Coſ.	*Victoria Coronam manu exſerta tenens: in ora* Roma, *infra* S. C.	297
Imp. cæſ. Traiano optimo aug. Ger. daç. P. m. Tr. p.	*Columna cui ſtatua impoſita. Circum* Senatus populusque Romanus. *infra* S. C.	310
Diua Fauſtina. *in honorẽ Fauſtinæ iam defunctæ ab Antonino percuſſus.*	Æternitas. SC	251

Inſcriptionem integrè ita leges, vt in nummo quinto, Imperator Nero Claudius Cæſar Auguſtus, Germanicus, pontifex maximus, tribunitiæ poteſtatis. atque in cæteris conſimiliter. quod hic ſemel monuiſſe ſufficiat.

Atque hæc quidem de dupondio, deque aſſe æreo & eius partibus dicta ſunto. Sequitur numiſma argenteũ. Populus Romanus ne argento quidem ſignato ante Pyrrhum regem deuictum vſus eſt. Q. Fabio Pictore conſule, quinque annos ante primum bellum Punicum, hoc eſt, vt ex Liuio conſtat, anno vrbis 484, ante quam Deus hominem induit annis 267.

Denarius, quinarius, qui & victoriatus, ſeſtertius fuere ex argento: ſed & ſeſtertius quoque poſtmodum ex ære.

Denarius. Varro: in argento nummi denarii, quod denos æris valebant: quinarii, quod quinos: ſeſtertius, quod ſemiſtertius. Et, nummi denarii, decuma libella, quod libram pondo as valebat, & erat ex argento parua. Itaque denarius olim decuma libella à valore appellatus: poſtea etiam libella argenti. Plautus Pſeudolo, ſiquidem hercule etiam ſupremi promptas theſauros Iouis, Tibi libellam argenti nunquam credam. & rurſum in eadem comœ-

comœdia abſolute poſuit libellam. Sed tu bone vir flagitare ſæpè clamore in foro, cum libella nuſquam eſt. Cicero Verrina 4: Et quis Volcatio, ſi ſua ſponte veniſſet, vnam libellam dediſſet? Et pro Q. Roſcio Comœdo, ait ad libellam ſibi deberi, tanquam ne vnus quidem denarius à poſtulatâ ſummâ abeſſe poſsit. quod pro Quintio per denarium extulit. inquit enim: decidis ſtatuisque tu, quid iis ad denarium ſolueretur. Omnium verò ſcriptorum conſenſu denarium pro decem aſsibus datum liquido conſtat. Feſtus, deni aſſes, ſinguli pondo libras efficiebant denarium, ab hoc ipſo dictum. Plinius, argentum ſignatum eſt anno vrbis 585 (lege ex Liuio 484) & placuit denarius pro decem libris æris, quinarius pro quinque, ſeſtertius pro dupondio & ſemiſſe. Plutarchus in vita Camilli, *ἀσσάριον γὰρ ἦν τὸ ἀργύρειον, καὶ δεκάχαλκον οὕτως ἐκαλεῖτο δηνάριον*, aſsis enim erat pecunia, & decuſſis vocabatur denarius. Nota denarii initio quidem bigæ & quadrigæ cum charactere x, & inde bigati quadrigatiq. dicti, inquit Plinius, quorum mentio apud Liuiũ frequentiſsima. Tacitus de moribus veterum Germanorũ ſub initium quoq. ſerratos huc annumerat, qualem fuiſſe puto denarium infra in catalogo tertium, vel ſaltem ſeptimũ. Poſtmodum tamen denarii nota pro ſignantis arbitrio variata, vt Romulus & Remus lupam ſugentes, vel Sabinarum raptus, Ianus biceps, Virgo Veſtalis, aliæque: quandoque etiam triumuiri, prætoris, conſulis, & poſtea plerumque imperatoris effigies. Vnde illud Chriſti, cùm Phariſæi quærerẽt, an ipſis Cæſari tributum eſſet pendendum; Exhibete mihi, inquit, numiſma cenſus: quibus denarium afferentibus,

tibus, quæsiuit, cuius imagine & titulo signatus esset: ipsis rursus Cæsaris imagine & titulo notatum dicentibus: respondit, date igitur Cæsari, quæ sunt Cæsaris, & Deo, quæ Dei. Cæterum pondus omnium æquale fuisse Plinius autor est lib. 6 c. 22, vbi de Annii Plocami, qui maris rubri vectigal à fisco redemerat, liberto loquitur. Is aquilonibus in Taprobanem vsque abreptus, ad regem deductus est, qui mirum in modum Romanorum iustitiam suspexit, quod pares pondere denarii essent in captiua pecunia, cum diuersæ imagines indicarent à pluribus factos. quod vt verum fuerit de nummis illius & superioris ætatis, sub posterioribus certè Imperatoribus multum prisco ponderi decessit. Verùm quî res hæc clarius liqueat, rem ipsam paulo altius repetam, & nummos auctores dabo. Denarius fuit libræ Romanæ quarta & octogesima pars, tot enim ex eá signabātur, quemadmodum Plinius libro 33 capite 9 scripsit. Miscuit, inquit, denario triumuir Antonius ferrum. miscuit æri. Alii è pondere subtrahunt, cum sit iustum LXXXIIII è libris signari. hanc eandē sententiā disertis verbis, Cornelius Celsus libri 5. cap. 17 confirmauit. Sed & antea (inquit) sciri volo, in vnciâ pondus denariorum septem esse. idemque à Scribonio Largo, qui Tiberii ætate vixit comprobatur. Sic illi. à quibus Isidorus libri 16 capite 14 longe abit diuersus: cui drachma octaua pars vnciæ est, & denarii pondus argenti. Hæc tam pugnantia ætas & consuetudo facile conciliabunt. Sed vt clarius denarii argentei ratio omnibus liqueat, & quasi ante oculos versetur, quemadmodum singulorum pondera expenderim plane explicabo,

plicabo, vt cuique arbitratu ſuo iudicandi poteſtatem faciam. Romanos ſanè libras ſingulas in duodenas vncias partiri ſolitos iam diximus: vnciæ autem ſingulæ ab aurificibus noſtris in vicenas partes diſpeſcuntur, quos illi anglicos vocant; anglici porrò ſinguli in tricenas binas partes alias ſubdiuiduntur, quæ grana (à frumenti granorum pondere) dicunt. vt vnciæ ſingulæ grana 640 pendant: & libra Romana vnciarum duodecim grana 7680. Quamobrem ſi vncia Romana habuerit denarios octo, libra habebit denarios 96, denariiq. ſinguli appenſi æquabuntur granis 80. Atqui verò ſi cum Celſo, Scribonio, Plinioque vnciæ tribuas denarios ſeptem, ſingulorum pondus fuerit 91 granorum, vt proxime. Id verum ſit, an ſecus, libet experiri, propoſito tanquam in tabella, pondere aliquot denariorum integerrimorum iuxta & vetuſtiſſimorum, ex argento puriſsimo, quorum vberem copiam inſtructiſſimæ Cnotterorum, & aliorum amicorum arculæ mihi ſuppeditauerunt. atq. illos quidem, quantum omnibus ſignis coniicere poteram, legittimos. Signatura igitur, & pondus, in quo argenti bonitas quoque in rationem venit, huiuſmodi erant.

parte vnâ.	parte aduersâ.	pondus granorum.
Caput incomptum, barba impexa & horrida. à vertice Sabini. *nummus certè per quam antiquus.*	L. Tituri *duarum Sabinarum raptus.*	86.
Alius eodem argumento, & ante os Sabini, nota iam fugitiua.	*Sed, quod facile noſceres non eodẽ tempore percuſſus.*	75.

Caput

Caput muliebre caprina pelle tectum cornibus retrorsum auersis, cum his literis S. C. *in orâ crebris crenis, tanquam serra, incisus.*	L. Proculi filia. *mulier bigis inuecta.*	84
Mulier alata, quæ victoria est, quadrigis inuecta, supra equorum capita hic numerus, CXVIII. *infra pedes equorum notæ fugientes. nummus integerrimus.*	*Caput humanum, cui à vertice tridens, credo Neptunum esse, sine inscriptione.*	80
Bigæ. supra equos stellæ tres, infra pedes Tanaquil. *& sub hoc lineolâ interiectâ* Roma.	*Effigies fœminæ, capite coronato. sub mento eius* X. *antiqua denarii nota.*	71
Ianus bifrons cum literarum notis, quas colligere non poteram.	*Nescio quid. nummus integer & bonus.*	73
Quadrigæ, sed literarum charactere refugo, vt sub equorum pedibus istas literas duntaxat noscitare potuerim N.C.F.	*Caput humanum, nescio quo serrato circulo supra verticem inflexo pone verticem* Roma. *infra mentum* X. *denarii nota.*	76
Caput virginis, circum Q. Cacar. Vest.	*Nescio quid.*	72
Caput virile Q. Sicinius III vir	C. Codonius pr. S. C.	74
Caput Mercurii cum petaso & pinnulis, oculis clausis, à vertice Roma. *nummus cui vix quidquam decessisse diceres.*	*Quadrigæ, supra caput equorum corolla, victoria alata palmæ ramum dextra tenens curru inuehitur. infra* M.Tull. *Ciceronis est.*	76
Boues iunctos agit bubulcus, infra imp. cæsar.	*Signum absque inscriptione.*	73
Caput humanum. à vertice Pansa. *erat & alter pari pondere & signaturâ.*	*Quadrigæ, subtus* C. Vibius C. *nescio an eadem bonitate argenti cum cæteris.*	82
Capricorni signum cum statua humana vtrimque infra cæsares *in ora* august.f. *reliqua non capiebã.*	Aug.f. Augustus p. p.	79

Augustus

Augustus.	Pontif. maxim. *Iuppiter sedens cum fulmine & scipione.*	77
M. Durmius III vir honor.	Augustus Cæsar. *elephanti duo currum trahentes.*	80
Ti. Cæsar diui aug. f. august.	Pontif. maxim. *Iuppiter sedens cum fulmine & scipione.*	70
Equus è carceribus emissus infra August.	Augusti diui F.	78
Imperator Cæs. Vespasianus aug.	Iudæa. *Iudaa mulier plorans.*	75
Imp. Traiano. aug. ger. dac. p. m. tr. p. Cos. VI. p. p.	S.P.Q.R. optimo principi. *vir quasi sedens ad vmbilicum nudato pectore, rotam sinistrâ, ramum dextrâ tenens, infra* via Traiana.	63
Eadem signatura fugiente literâ.	S. P. Q. R. optimo principi. *columna imposita statua.*	60
Vir manu tenens lucernam.	S.P.Q.R. optimo principi. *multo are mixtus.*	69
Imp. Antoninus Pius aug. *effossus anno* 1600 *prope Basileam.*	.... Cos. III. p.p. *cui situs non parum decesserat.*	48
Alius quoque.		68
Diuus Marcianus P. aug.	Victoria Augusti *infra* Con. ob. *id est, Constantinopoli obsignatum.*	41

Istos duntaxat è maximo cumulo delegisse sufficiat. Ex quibus liquidò constat denarii pondus 80 grana (modò duos, Sabinarum raptum, & L. Proculi filiam, qui sunt primus & tertius, excipias) non excedere. Hi autem si veri sunt, certe legitimos fuisse mihi persuasissimum est, cumque argenti bonitate nulli nummo cederent, & illum Sabinarum raptu notatum quatuor aut quinque granis detri-

tum res ipſa loqueretur, equidem eos ita ab initio, iſto pondere inſtitutos cenſendum, vt pondus 91 $\frac{1}{2}$ granorum explerent. E reliquis porrò nullus ad id pondus aſſurgit: ita enim omnes à Cicerone, Auguſto, cæteriſque ſignatos intra ſeptuaginta & octoginta grana coërceri videmus: neque iſtos ſolum, quorum titulos & pondera annotauimus: verùm alios quoque quamplurimos, quorum deſcriptionem hîc conſultò omiſimus: vt ex eorũ analogiâ planum ſit à 91, aut 92 ad 80 grana paulatim, quaſi per gradus iuſtum denarii pondus eſse contractum. Atque ideò cùm ex libra initio quatuor & octoginta denarii 91 $\frac{1}{2}$ granorum ſignarentur: poſtmodum ſex & nonaginta pondere granorum 80 ſignari cœperunt. Vtrum verò libra Romana centenaria quoque euaſerit, vt centum denarii ſenatus conſulto ex eo ſignati ſint, nullo autore confirmari poteſt. quamuis enim denarii põdus etiam ſub conſulibus ad 77 grana & infra acciſum ſit, vt inde expeditum ſit colligere centum denarios tales è librâ ſignari potuiſse: malim tamen expreſſis Plinii verbis, quam obſcuris & incertis coniecturis fidem habere, vt potiùs iniuriam reipublicæ factã, tantumque à iuſto pondere ſubtractum exiſtimem. Verùm ne hîc quidem auaritia ſibi modum fecit: cùm vix ad Traiani tempora ea ratio ſerta tecta permanſerit. Tres enim nummi illi ipſo impeperante ſignati $\frac{1}{5}$, hoc eſt 16 granis facile à iuſto 80 granorum pondere deficiunt. Et rurſum Imperii ſede Conſtantinopolim tralatâ quinta altera denarii ponderi detracta, vt vix $\frac{3}{5}$ denarii Romani antiqui, quales Sullæ, Ciceronis & Cæſaris ætate ſignabantur, æquiparet. Poſterioribus enim ſeculis,

culis, venali iam imperio, ob militum rapinas, & Principum donationes, argenti æstimatio, & haud dubiè quoque auri multum excreuit, vt tum denarii argenti 144, pondere granorum 53 è singulis libris signatos sit verisimile; quo tempore primum aurei solidi 72 Principum constitutionibus libram impleuerunt: ita enim ferè aureus nummus argentei fuit pondere duplus. quod isto æuo experientiâ comprobatur. Et hæc quidem de pondere sufficiant. Superest vt denarium cum partibus suis paulo accuratiùs contendamus. Quemadmodum enim denarius asses decem, ita quinarius quinque, sestertius duos asses cum semisse initio valuit: dupondius enim & sembella antiquis sestertius est, inquit Varro. Rectè antiquis, non sua ætate; id enim obtinuit duntaxat ab anno vrbis 484, quo primùm argentum signari cœpit, ad annum vrbis 545: postea namque denarius, quinarius, & sestertius pluribus assibus commutabantur. quod ex Vitruuio, Plinio, & Volusio Metiano constat. Q. Fabio Maximo dictatore asses vnciales facti, placuitque denarium XVI assibus permutari, quinarium octonis, sestertium quaternis, inquit Plinius lib. 33. cap. 3. Et Vitruuius lib. 3 cap. 1. Nostri autem primò decem fecerunt antiquum numerum, & in denario denos æreos asses constituerunt, & eâ re compositio nummi ad hodiernum diem denarii nomen retinet: etiamque quartam eius partem, quod efficiebatur ex duobus assibus & tertio semisse, sestertium vocitauerunt. & paulò post. ita efficitur vti habeat pes sedecim digitos, & totidem asses æreos denarius. Denique Metianus, denarius primò decem asses valebat, vnde &

nomen traxit. & paulò post: Nunc denarius sedecim, victoriatus & quinarius octo, sestertius quatuor asses valet. Omnes igitur isti vno ore denarium sedecim assibus commutant. sub Augusto, Vitruuius: sub Vespasiano, Plinius: sub Antonino Pio, Metianus. Vt planè frustra sint, qui nobis denarium sub exitum Augusti duodecim assibus commutare conantur: idque vnico aliquo Taciti loco è primo Annalium permoti: sed qui ad hanc rem nihil faciat. Nam quod ita rationem putant, cùm illîc miles seditionem moliens queratur decem in diem assibus animam & corpus æstimari, proque eo denarios singulos postulet: menstruum porrò militis fuisse aureum Romanum, quinque & viginti denariûm: hosque per 30 dies diuisos facere $\frac{25}{30}$, hoc est, reductis terminis $\frac{10}{12}$ vnius denarii, stipendium militis diurnum, qui sint, vt ipsi queruntur, asses decem: atque inde effici denarium tum 12 assibus permutatum, ratione omnino caret. Neque enim vnquam probabunt aureum Romanum, illa tempestate, militis menstruum fuisse. Quin cōtra statuo milites limitaneos minus aureo cepisse: sed quasi denarios viginti, aut præter propter. Eius rei è Polybio, Suetonio & Tacito symbolas colligam. E Polybio, menstruum militis suâ ætate fuisse denarii partem tertiam: id nos libro sexto docet his verbis, ὀψώνιον δ' οἱ μὲν πεζοὶ λαμβάνουσι τῆς ἡμέρας δύο ὀβολοὺς, οἱ δὲ ταξίαρχοι διπλοῦν, οἱ δ' ἱππεῖς δραχμήν. Pedites stipendium in diem accipiunt obolos duos, ductores ordinum duplum, equites drachmam. E Suetonio, stipendium militibus duplicatum: hoc de Iulio Cæsare prodidit capite 26, Legionibus stipendium in perpetuum dupli-

duplicauit. idque iam ante bellorum ciuilium tumultus;credibile interim per bella ciuilia,vel ipſo, vel Octauio imperante militum ſtipẽdiis non nihil commodi acceſſiſſe: ſed Octauius illis periculis iam defunctus, quicquid vbique militum eſſet, ad certam ſtipendiorum, præmiorumque formulam adſtrinxit: inquit idem cap. 49. hoc eſt, vt ego interpretor, legem Iuliam de duplicato militum ſtipendio reuocauit: excepta cohorte prætoriâ, quibus binos denarios in diem aſſignauit. Hoc è Tacito, militumque querelis clarum eſt. Vt itaque prima nouiſſimis conferamus: Polybio militis diurnum eſt pars denarii tertia, hoc eſt, ſi denarium intelligas decuſſiſexim, (vt Vitruuius loquitur) aſſes quinque cum triente: duplicauit ſtipendium deinde Iulius: fuere ergo aſſes decem cum gemino triente, qui ſunt $\frac{2}{3}$ denarii; atque ita euidens eſt $\frac{2}{3}$ denarii tricies ſumptas, hoc eſt, denarios viginti militis menſtruum fuiſſe. nam bini in diem denarii prætorianorum diurnum, faciunt 60 denarios in menſem, triplum peditis limitanei: quà in re eorum ſtipendium equitum ſtipendiis exæquatum conſtat. Itaque 20 denarii,eius numeri pars tertia eſt militis diurnum. quòd verò 10 aſſes ſolidos tantum numerent, gemino triente neglecto, id vel ὑποκοριστικῶς ad inuidiam augendam dictum arbitror; vel verè quidem, ſed vt duo trientes è militis diurno ita deducti ſint, vt pro eo frumentum acciperet; quod maximo illorum commodo factum conſtat. Denique verò etiam vt denarium decuſſiſexim comprobem dupondiarios ſeſtertiosque nummos huc aduoco: Quos ab omnibus Imperatoribus ita ſignatos experientia

docet, vt ſeſtertius ad dupondium eiuſdẽ temporis ſit quaſi duplus. Quare dubium amplius eſſe non poteſt, quin à Iulio vſque denarius decuſſiſexis, hoc eſt, aſſium fuerit ſenûm denûm. De ætate ſuperiore ſaltem dubios nos Polybius facit: qui ſecundo hiſtoriarum de Gallia togata ſcribens, tantam rerum omnium vilitatem prædicat, vt pro cœna reliquiſque neceſſariis, tantum dimidius aſſis expendatur, quem ait valere oboli partem quartam. verba iſta ſunt, ἡμιασσαρίου, τοῦτο δ' ἐστὶ τέταρτον μέρος ὀβολοῦ. quare aſſis vnus fuerit oboli dimidium (nam oboli Attici ſex denarium efficiunt) & aſſes duodecim denarium implebunt. Autor diligentiſſimus, Romanæ conſuetudinis haud ignarus, & Africani Iunioris qui Carthaginem funditus deleuit præceptor. cur ei, de ſuâ ætate potiſſimum ſcribendi tam diſertis verbis, non credam, cauſæ nihil habeo: optârim tamen hoc idem aliorum exemplis comprobatum, vel certè illuſtratum. neque enim conſtat quando, aut quo primùm autore id factum ſit, niſi diuinare libeat id tum inſtitutum, quando Populus Romanus tributum pendere deſiit, Antiocho deuicto: vt tum æris pretium, ob argenti uberem copiam, paulum excreuerit. Ego quidem adhuc ἐπέχω, donec certiora ex aliis ſcriptoribus, aut nummis autoribus proferantur.

Quinarius, etiam Victoriatus. Voluſius Metianus: Eſt autem Victoriatus ſemis denarii, & nunc tantundem valet, quantum olim quinarius. Varro libro nono de linguâ Latinâ, quam rationem, inquit, duo ad vnum habent, eandem habent 20 ad 10: In numeris, in ſimilibus, ſic eſt ad vnum victoriatum denarius, ſicut ad alterum victoriatum

tum alter denarius. Nominis originationem docet Plinius libri 33. capite 3. verba adſcripſi. Qui nunc Victoriatus appellatur lege Clodia percuſſus eſt. Antea enim hic nummus ex Illyrico aduectus, merciū loco habebatur. Eſt autem ſignatus Victoriâ, & inde nomen. Itaq. Victoriatus à Victoriæ ſigno dictus. Huius nummi Cicero meminit pro Fōteio. Triturium, inquit, Toloſæ quaternos denarios in ſingulas vini amphoras portorii nomine exegiſſe, Crodimi Porcium & Numium ternos victoriatos. Liuius quoque libro 41 de C. Claudii triumpho rebus in Hiſtria Liguribusque proſperè geſtis. Tulit in eo triumpho denariûm 30700, & Victoriatûm 85702. Ex argento puriſſimo vnum vidi, eumque integerrimum, quem ad me miſit vir nobilis Nicolaus Rockox, antiquitatis ſtudioſiſſimus, & nummorum veterum æſtimator ſolertiſſimus; pendentem grana quatuor & quadraginta; pondere legittimo: id enim ad dimidium iuſti denarii pondus quamproximè accedit. Inſcriptio & nota vtrimque talis erat. parte vnâ caput Mercurii cum petaſo & pinnulis, pone verticem V, nota quinarii ſeú Victoriati, autore Metiano. Parte alterâ duo equites haſtati citatis equis inuecti. infra pedes *Roma.* Alios plures videre licet in illâ nummorum diuite arcâ, vnde hunc ipſum deprompſimus.

Seſtertius, quaſi ſemiſſis tertius, vt in lege duodecim tabularum pes ſeſtertius, ſunt pedes duo & ſemis: quâ analogiâ veteres Latini trientem tertium dixere. id enim ſignificare ait Cincius myſtagogicōn libro ſecundo, duas libras pondo & trientem. neq. aliter Græci: Pollux libri

9 capite 6. ἀρχαία δὲ ἡ χρῆσις καὶ ἡ τοῦ, πέμπτον ἡμιτάλαντον, ἕβδομον ἡμιτάλαντον, & addit τὸν πρὸ αὐτοῦ ἀριθμὸν, ὁλόκληρον εἶναι δεῖ, oportet numerum antecedentem integrum ſumas. ita tum erunt quinque talenta cum ſemiſſe, quando πέμπτον ἡμιτάλαντον dicunt, non quinq. talentorũ ſemiſſes. eſt itaq. ſeſtertius dictus, quaſi ſemiſſis tertius: dupondius enim & ſembella antiquis ſeſtertius eſt, inquit Varro. Poſtea quaternis ſeſtertiis commutatum Vitruuio, Plinio, Voluſioq. autoribus dictum eſt. Ex argento fuiſſe Varro, Pliniusque docent: qualem ſe aliquando vidiſſe vir nobilis Nicolaus Rockoxius mihi teſtatus eſt. eius pondus itaque quaſi granorum 22. Poſtmodum tamen ex ære, ſed optimo ſignatum, Plinius conceptis verbis libri 34 capite 4 teſtatum reliquit. Summa, inquit, æris gloria nunc in Marcianum conuerſa, quod & Cordubenſe dicitur: Hoc à Liuiano cadmiam maximè ſorbet, & aurichalci bonitatem imitatur in ſeſtertiis dupondiariisq;, Cyprio aſſibus ſuis contento. Huiuſmodi hodieque quam plurimi circumferuntur: ſunt enim ærei illi maximi, vnciali fere pondere aut paulò infra. Subiiciam inſcriptiones aliquot, cum pondere.

parte vnâ	parte alterâ	grana
C. Cæſar dict. perpetuò.	*Signa aliquot & notæ, vt videntur, hieroglyphica.*	389
Ti. Claudius Cæſar p.m. tr. p. imp. p.p.	Antonia Auguſta.	385
Ti. Claudius Cæſar aug. p.m. tr. p. imp p.p.	*Caballus ſupra fornicem poſitus, à latere vtrimque* S. C. *in ora* Nero Claudius Druſus German. imp.	569

Ti. Cæ-

Ti. Cæsar Augusti F. imperator.	*Duæ victoriolæ super columnas positæ, laureas manibus tenentes, & mutuò se aspectantes: infra* Rom. & Aug.	614
C. Cæsar aug. Germanicus ..... tr. pot.	*Tres sorores eius, gestantes cornu copiæ.* Agrippina Drusilla Iulia *infra S.C. adi Sueton. in Caligula cap. 24.*	450
Nero Claud. Cæsar Aug. Germ. p. m. tr. p. imp. p. p.	*Virguncula victoriolam dextra manu gestãs vtrimque S.C. infra* Roma.	510
Nero Claud. Cæsar aug. Ger. p. m. tr. p. imp. p. p.	Annona Augusti Ceres, *infra S. C.*	440
Imp. Otho Cæsar Aug. tri. pot.	*Signiferi tres imperatori sacramentum dicunt in ora* Securitas P.R. *infra S.C.*	515
Imp. Cæs. aug p m. tr. p. p. p. cos. VIII.	*Iudæus stans, Iudæa sedens sub palmâ & patriæ vastitatem deplorantes in ora* Iudæa capta.	424
Imp. Cæs. Vespas. aug. p. m. tr. p. p. p. cos. III.	*Miles armatus, vtrimque S. C.*	476
Imp. Cæs. Vespas. aug. p. m. tr. p. p. p. cos. III.	*Mulier manu tenens nescio quid. S. C.*	496
Hadrianus aug. cos. III. p. p.	*Pons quinque fornicibus, substructus, cum statuis quatuor S. C.*	614
Diua Faustina. *ab Aurelio Ant. in honorẽ defunctæ coniugis percussus: post apotheosin enim demum Diui appellatio.*	*Iunonis effigies, à latere S.C. ante pedes pauo, infra* Iuno.	596

Sufficiat è tantâ copiâ pauculos hosce proposuisse, quorum exemplo commonstrem æreos sestertios vnciales fuisse. Nam vt vt pondere, vel ab eodem principe, vario signati sint: illud interim planum fit, semper ad vnciarium pondus quo-

dammodo aſpiraſſe, vt Tiberii tres 385, 569 614 granorum. Neronis item duo 440, 510. Veſpaſiani tres 424, 476, 496. Hadriani duo 596, 614. vt quaſi per interualla ad iuſtum pondus recurſum ſit. Seſtertius igitur ita inſtitutus eſt, vt pondere & valore dupondii eſſet duplus. Comparato namque dupondium Neronis 252 granorum, cum eiuſdem ſeſtertiis 440, 510. Itemque Tiberii dupondium 254, cum ſeſtertiis eiuſdem 385, 569, 614. Et Veſpaſiani dupondios 176, 260, cum ſeſtertiis 424, 476, 496. Cæterosque itidem inter ſe, illud planè liquebit ſeſtertios dupondiorum duplos vt proximè, nunquam autem ſeſquialteros. quod ſatis argumenti arbitror ſeſtertium duobus dupondiis, hoc eſt quaternis aſſibus, ſaltem ſub Imperatoribus commutatum. Neque enim neceſſe eſt hîc, quemadmodum in auro, pondera ad minimas quaſque particulas congruere. Quamobrem, ſeſtertii vnciales, dupondii ſemunciales, & aſſes quadrantales ſunto: illud enim pondus grauiſſimi quique circa hæc tempora percuſſi implent: ſi quo minus pendant, id ex iuſto pondere ſubtractum, tot nummorum argumento facilè intelligitur. Dupondium namque & aſſem eo, quem ſupra definiuimus pondere percuſſos expreſſim in elegantiſſimo illo Cleopatræ fragméto, apud Galenum de ponderibus & menſuris legitur. ὁ στατὴρ ἄγει δραχμὰς δʹ, καλοῦσι δὲ αὐτὸν τετράδραχμον, καὶ τὸ διπόνδιον δὲ ὁμοίως ἄγει δραχμὰς δʹ, ſtater pendet drachmas quatuor, quem tetradrachmum vocant: & dupondius itidem quoque drachmas quatuor. Et rurſum, ἀσσάριον ἔχει δραχμὰς βʹ, aſſis habet drachmas duas. Atque initio:

καλεῖ δὲ

καλεῖται δὲ οὐγγία τετράσσαρον ἰταλικὸν, vocantur autem vncia quatuor asses Italici. Nihil potuit dici illustrius, ita signatè vtriusque pondus nobis expressit. quia enim senatusconsulto tum ita signarentur, eorum quoque pondus ad medicum vsum transiit, vt denariorum & drachmarum. Nota sestertii apud Metianum & Priscianum hæc est H. S. Nam cum initio sestertius valeret libras duas & semis, eius numeri notam ex vsu notarum recepto expresserunt hoc modo II.S. quæ tandem consuetudine scribentium in illam formulam degenerauit. Cæterùm vbicunque apud veteres de monetá Romanâ nummum absque vllâ aliâ adiectione leges, semper de sestertio nūmo intelligas.

Sestertium autem genere neutro non monetam, sed pecuniæ summam significat, quæ mille sestertios, vel ducentos & quinquaginta denarios valuerit: hoc est libram auri Romanam & semis. Id è Verrinâ tertiá planum fiet, vbi orator ait exportationibus Verris, socios publicanorū sestertia sexaginta perdidisse, ex vicesimá portorii Syracusis: vnde concludit pauculis mensibus furta prætoris, quæ essent sestertium duodecies ex vno oppido exportata esse. Publicanorum enim societas ex portorio capiebat partem vicesimam, quâ Verres illos fraudabat, quòd has merces immunes tanquam prætorias exportaret. Valuit igitur mercium ipsarum æstimatio & pretium, eius summæ vigecuplum, hoc est sestertia 1200, quam eandem summam Cicero taxat sestertiū duodecies, Latina & veteri locutione, id est, enuntiatione plenâ, sestertiis nummis duodecies centenis millibus. Quamobrem cùm 1200 sestertia valeant 1200000 sestertios, singula

sestertia

sestertia mille sestertiis nummis æquiparantur. Argumentum alterum ex comparatione locorum Taciti & Plinii Secundi in medium afferam. Quod enim Plinius Secundus epistolá vltimâ libri quinti ait, Nepotem Prætorem aduocationes venire & emi edicto cauisse. Peractis tamé negotiis permisisse pecuniam decem millium dare: videlicet decem millia sestertium; id Tacitus vndecimo Annalium dena sestertia dixit: inquit enim de Caio Principe: Capiendis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia. Eandem summam patrono tribuit Vlpianus digest, lib. 50 titulo 13 paragrapho 12, de variis & extraordinariis cognitionibus. Licita autem quantitas, inquit, intelligitur pro singulis causis vsque ad centum aureos. sed centum aurei sunt bis mille & quingenti denarii vel 10000 sestertii, quemadmodum in aureo Romano statim ostendemus. Quare singula sestertia, valent mille nummûm sestertiûm. quod hîc demonstrare constitueram.

E Romano numismate aureum adhuc superest. Nummus Aureus post 62 annum percussus est quam argenteus, anno vrbis 546.

Aureus Romanus fuit 25 denariûm.

Huius veritas mihi non diu quærenda fuit, Vlpiani illam legem cum superiorum Principum edictis comparanti: liquidò enim inde constat 100 aureos 10000 nummûm æquari: itaque 100 sestertios, hoc est 25 denarios cum singulis aureis paria facere. Verùm & aliunde quoque huius sententiæ stabiliendæ argumenta conquiram. In largitione Othonis paratum est nobis exemplum. Nam quod Suetonius in Othone cap. 4. dixit,

Otho-

Othonem aureos excubanti cohorti viritim diuisisse, & Plutarchus χρυσοῦν ἑκάστῳ διανέμων, illud Tacitus libro 17 annalium per sestertios hoc modo expressit, vt quotiens Galba apud Othonem epularetur, cohorti excubias agenti viritim centenos nummos diuideret. quamobrem aureus vnus nummos sestertios 100 valuit. Ecce & aliud ex eodem: Suetonius Domitiano, Addidit, inquit, & quartum stipendium militi; aureis ternis: id est, aureis illis ternis, quos ante sub Imperatoribus capiebant menstruum stipendium, Domitianus quartum adiecit. Zonaras eandem liberalitatem per drachmas extulit. Militibus (inquit) stipendium auxit, fortasse ob victoriam. cùm enim singulis septuagenæ quinæ drachmæ soluerentur, centenas dari iussit. Ergo drachmæ, hoc est, vt paulò post patebit, denarii septuaginta quinque faciunt aureos tres, & viginti quinque singulos. Romani autem aurei pondus quale ab initio institutum, & quemadmodum deinceps imminutum, solus penè veterum nobis definiuit Plinius, si rectè legatur, libri 33 capite 3. Aureus nummus post annum LXII percussus est quàm argenteus, ita vt scrupulum valeret sestertiis vicenis, quod efficit in libras ratione sestertiorum qui tunc erant, sestertios DCCCC. Post hæc placuit XLM signari ex auri libris: paulatimque principes imminuere pondus, minutissimus verò ad XLVM. Non dubium est quin locus hic corruptissimè legatur, quemque alii aliter restituant. Ego verò eum hoc modo legendum satis euidentibus argumentis ostendam. Aureus nummus post annum LXII percussus est quàm argenteus, ita vt scrupulum valeret sestertiis vicenis,

vicenis, quod efficit in libras ratione sestertiorum, qui tunc erant sestertiûm VM. DCCLX. post hæc placuit XLII signari ex auri libris: paulatimque principes imminuere pondus, minutissimus verò ad XLV. Rationem nostræ lectionis sigillatim explicabo. Cùm enim ita signatè auri taxationem vicenûm sestertiûm in singula scrupula proponat, scrupulum verò vnciæ pars sit vicesima quarta, vel libræ 288, nihil caussæ video, cur non audacter pro 900, reponam sestertium VM. DCCLX. significat enim auri æstimationem Romæ illo seculo ad argentum fuisse septendecuplam, quæ sua ætate iam minor esset. siquidem quatuor sestertii denarium, quatuor & octoginta denarii libram efficiant: diuisis itaque 5760 sestertiis per 336, quotus erit $17\frac{1}{7}$. valuitque tunc aureus vnus amplius denariis quatuor & triginta, qui postmodum denariis quinque & viginti commutatus est. Secundo pro XLM, reponendum censeo XLII. lapsus enim librarii facilis fuit, pro II scribentis M. Cur autem XLII legendum arbitrer, Plinius ipse caussam nobis dicet. Nam cùm è librâ octoginta quatuor denarios signari iustum esset, vt supra docuimus, aureumque duorum denariorum pondere signatum satis constet: certè dubium nulli esse potest, quin XLII hoc loco sit reponendum. Erroris huius similitudo tertium quoq; traxit. Cùm enim è XLII fecissent XLM, non potuit aliter fieri, quàm vt pro XLV reponerent XLVM. Neminé arbitror ita pertinacé, qui in hanc sententiã non sponte suâ concedat. adeò enim clara sunt omnia, & veritati consentanea, vt dubitare & ambigere amplius non liceat. Quamobrem aurei Romani iustum

pondus

pondus facilè his vestigiis eruemus; diuisis enim integræ libræ granis 7680, per 42 aureorum numerum, dabitur singulorum legitimum pondus quasi granorum 182. cùm primùm tot è libra signati sint. sed quemadmodum argenti iustum pondus paulatim accisum; ita quoque auri legittimo pondere per fraudem imminuto, tandem senatusconsulto ita constitutum, vt quinque & quadraginta è singulis libris signarentur. itaque tum pondus aurei iustum fuit granorum 170. Huius subobscura quædam vestigia in nummis antiquis supersunt. Nam cùm vix reperias nummum aureum aliquem nullo alieno metallo adulteratum, vnde auaritia signantium non 2 aut etiam 3 grana succiderit: præterea tam diuturni temporis vsus totidem aut plura etiam detriuerit: inuenias tamen nihilominus nummos legittimos ab Augusto signatos, qui 163 granorum pondus impleant: à Tiberio 161. His si sex illa grana, quæ partim auaritia, partim vsu decessere, adiicias, vides vt proximè dictum illud pondus expleri. Sed aureorum aliquot pondera, & quo autore signati sint, hîc deinceps subiicere constitui. Si illud priùs testatus fuero, omnes hos nummos quorum pondera absque titulis propono, ex arculis & lectissima veterum nummorum gaza Nobilissimi viri Nicolai Rockoxii depromptos, qui pro suo erga rem literariam affectu, nostrâ gratiâ singulorum pondera ita expendit.

	grana		grana
August.	163	Claudii	160
Tiberii	161	Neronis	158
Drusi Germanici	160	Domitiani	158

Ex

Ex his planum est Principum auaritiá, vel temporis iniquitate paulatim nummariam rem accisam. quamuis negare non ausim aureos eiusdem principis non semper eodem pondere signatos. Vidi aureum Augusti vix mille passibus à Lugduno Batauorũ è terra erutum, anno 1599, loco Roomburch nomen hodieque est, tanquam Romæopurgum dicas. fuit illic olim Romanorum armamentarium quoddam & simul Batauicæ iuuentutis ἀσκητήριον, credo ne omnino militaris disciplinæ rudes ad Romana signa venirent. Cumque solum illud supra subiectos agros extaret, vt agri pascui circumiacentes hâc terrâ meliores fierent, complanatus est, prout quisque partem eius aliquam sibi à fisco redemerat. inde nummus hic, quem dico, erutus est, ita purus & asper, tanquam recens signatus ex officina prodiisset: parte vná habebat Augusti effigiem expressam, hâc circum oram inscriptione *sar Augustus*, ita vt cætera marginem non cœpisse, facilè nosceres: quemadmodum in Hispaniæ regum nummis quibusdam hodieque vsu venire videmus. Parte alterá Iouis effigiem in sellá cum fulmine & scipione sedentis, apposito circum oram titulo *Iuppiter*. is, vt videbatur integerrimus, pendebat exactè tantum grana 153 vt vsu & malignitate signantium non parum ei detractum agnoscas. Hoc ipso pondere, aut non multò minore aliquot nummi anno 1607 etiam aliorum principum in Flandria inuenti sunt, prope Alestum in pago Mospelar, hic dum cultores agri altius moliuntur terram, olla ænea mille veteribus aureis nummis referta, inuenta est. ex eo numero isti sunt.

Mutidiæ

	grana		grana
Mutidiæ	153	*Faustinæ*	151
Sabinæ, quæ vxor Neronis	150	*Faustinæ*	152
Hadriani	151	*L. Veri*	150
L. Ælii	149	*Lucillæ*	152
Antonini Pii	150	*Commodi*	150
Marci Aurelii	150		

Omnes ita integri, vt è nummaria officina tum primùm prodiisse videri possint, quemadmodum & ille Augusti: credo aurum ætate, etiam sub terram abditum, se in nitorem dare: nam nec rubigo, nec ærugo, neque salis aut aceti succus auri bonitatem consumit, aut pondus imminuit. Quamuis verò horum pondus Principum edicto imminutum, res ipsa haud leuem suspicionem nobis præbere possit, atque ex librâ iam octo & quadraginta signatos pondere granorum 160: hactenus tamen obstat Plinius, qui iam suo tempore duntaxat quinque & quadraginta ex libris singulis signari testatum reliquerit. Cùm interim illius ætatis nummi, vt ille Augusti Neronis, Sabinæ longe infra legittimum pondus subsistant.

Exinde verò iniquiore multò pondere percussos constat. Ab Heliogabalo extant granorum 132; ab Alexandro Seuero 130. vt quasi quinque & quinquaginta in libras singulas constitui possint granorũ 140. A Seuero quoque aureorum semisses & trientes primùm signatos Ælius Lampridius scriptum reliquit. locum integrum, quia huic loco oportunus, totum adscribam. Vectigalia (inquit) publica in id contraxit, vt qui decem aureos sub Heliogabalo præstiterant, tertiam partem aurei

 præ-

præſtarent, hoc eſt triceſimam partem. Túncque primum ſemiſſes aureorum formati ſunt; tunc etiam, quum ad tertiam partem aurei vectigal decidiſſet; tremeſſes, dicente Alexandro, etiam quartarios futuros, quod minus non poſſet. Hactenus Lampridius. Conſtat itaq. aureum integrum, cuius partes erant, ſemiſſis, & tremiſſis ſeu triens, ratione partium minorum Solidum eſſe dictum. Rectè Iſidorus libri 16 capite 24 Solidus apud Latinos alio nomine ſextula dicitur, quòd de iis ſex vncia compleatur. Hunc, vt diximus, vulgus aureum ſolidum vocat: cuius tertiam partem ideò dixerunt tremiſſem. Sex inquam aurei poſtmodum in vncia, & ſeptuageni bini in libra. quorum mentio crebra in libris Iuris. vt Codicis libro 10, titulo 70, in reſcripto Valentiniani & Valentis Imperatorum. Quotieſcunque certa ſumma ſolidorum pro tituli qualitate debetur, aut auri maſſa tranſmittitur, in ſeptuaginta duos ſolidos libra feratur accepta. datum VI. id. Ianuar. Romæ Lupicino & Iouino conſulibus. qui fuit annus partæ ſalutis 370. Quamobrem iam tum, & multò ante aurei ſolidi 72 libram implebant. fueritque ſingulorum pondus granorum 106. niſi ſignantium auaritia aliquot grana rurſum ſuccidiſſet. Huius generis nummorum aliquot pondus hîc ſubiiciam.

	grana		grana
Gallieni	99	Valentis	90
Maximiniani	104	Gratiani	90
Conſtantii patris	104	Valent. Iunioris	90
Magnentii	92	Theod.	90
Conſtantii Iunioris	92	Arcadii & Honorii	90
Valentiniani	90	Iuſtiniani	90

Vix

Vix duo ex omni numero ad præſcriptum pondus factos vides. omnes quotquot vnquam videri mihi datum eſt eôdem collineant. Ecce tibi duos tresve cum inſcriptione ſua

parte vnâ	parte alterâ	grana
D. N. Valentinianus P. aug.	Reipublicæ datus restitutor *dextrâ ſcipionē ſiniſtrâ victoriolam geſtans.*	91
D. N. Honorius P. P. aug.	Victoria auggg. N D. CON. OB.	93
D.N. Anaſtaſius P. P. aug.	Victoria augg. *infra pedes* CON OB	91

Cæterum poſteriores nummi auri bonitate prioris ſeculi nũmis non nihil cedunt: vetuſtiſſimi enim auro puriſſimo conſtant. Certè Auguſtæus ille nullo nummo ne Edoardæo quidem (nummus is aureus eſt ab Edoardo Angliæ rege olim ſignatus) qui reliquis hodie purior cenſetur, bonitate erat ſecundus, vt ferè aurum obryzum diceres. Quod vt planius intelligatur, ratio indicaturæ auri paulò altiùs erit mihi repetenda. Omni auro ineſt argentum vario pondere, alibi dena, alibi nona, alibi octaua parte. In vno tantum Galliæ metallo, quod vocant Albicratenſe, eſt ſexta triceſima portio: ideò cæteris præeſt; inquit Plinius de auro nondum aurificum caminis perpurgato: nam quo ſæpiùs arſit, proficit ad bonitatem. Itaque aurifices noſtri quatuor & viginti bonitatis, ſeu puritatis auri gradus conſtituunt, quas carattas vel ceratia ipſi vocitant: quorum quartus & viceſimus ſit ſummus bonitatis gradus, quod & obryzum dicunt, nullum tamen aurum ad hunc puritatis gradum pertingere. id ſi de monetario ſo-

lùm intelligas, verum fuerit: inuenta enim eſt ars aurum purum putum præſtandi, aquæ chimicis operibus medicatæ beneficio. hanc aquam regiã, alii fortem vocant, quòd omnia metalla, argentũ, æs, ferrũ, ſolo auro excepto, in liquorem reſoluat. ſcorias verò auri omnes ſolus ignis nunquam expurgabit: Itaque aurum etiam excoctiſſimum aiunt expurgari duntaxat ad $23\frac{3}{4}$ ceratium, ſiue puritatis gradum, hoc eſt, vt aliis verbis idem planiùs dicam, in auri maſsâ quâcunque vt minimum nonageſimam ſextam partem eſſe alieni metalli: In argento autem (vt hoc quoque addam) quadrageſimam octauam. Itaque cùm dicunt aurum eſſe 18 carattorum, quartam alieni metalli partem admixtam eſſe ſignificant. atq. ita in cæteris. Exempla aliquot, prout nummi aurei Belgii ἀυτονόμου Ordinum conſtitutione ſuperiore anno ſalutis 1611 taxati ſunt, proponam.

	caratti	grana
Aurum roſati nobilis Edoardici	$23\frac{3}{4}$, nummus ipſe pẽdet	160
Ducati Hollandici, & Hungarici	$23\frac{3}{5}$,	73
Coronati Gallici	$22\frac{1}{2}$.	71
Piſtolletti Hiſpanici	$21\frac{17}{19}$	71
Aurei Rhenani	$18\frac{3}{4}$	68

Quamobrem vt iam Edoardæi auri indicaturam cum alterius nummi auro inſtituas, ſumendi tantùm erunt tibi ſingulorum caratti, iidemque inter ſe comparandi. vt ſi Edoardæum aurum, ad aurum coronati Gallici ratio quæratur, bonitas illius eſt

$23\frac{3}{4}$ ca-

$23\frac{3}{4}$ carattorũ, huius autem $22\frac{1}{2}$, aio igitur illius auri massam aliquam ad huius auri massam paris ponderis, eam habere rationem quam $23\frac{3}{4}$ ad $22\frac{1}{2}$, hoc est in minimis terminis, quemadmodum 19 ad 18, ita se habere aurum Edoardæum ad Gallicum. Sed ponderis ratio hîc planè est inuersa: Nam quia ratio melioris auri ad vilius est, quæ 19 ad 18, contrà ratio ponderis erit vt 18 ad 19. vt si Edoardæum sit vnciarum 18, Gallicum, vt illi pretio par sit sumendum erit vnciarum 19. ista enim reciprocatio hîc locum habet. Vnde facilè per proportionẽ concludere licebit. vncia auri Edoardæi, siue Romani quot Gallici auri granis æquiparanda sit. hoc modo, vt 18 ad 19; ita vncia, hoc est 640 grana ad quem? concludes $675\frac{5}{9}$. id est 676 grana ferè. Et cùm aureus Gallicus habeat pondus 71 granorum, aurei $9\frac{17}{37}$. id est vt proximè $9\frac{1}{2}$ aurei Gallici æquabũtur vnciæ auri Edoardici, qui sunt rosati nobiles quatuor. & singuli Edoardæi æquantur $2\frac{3}{8}$ Gallicis. Quare aureus Romanus põdere 170 granorũ accuratiore æstimatione par erit aureis Gallicis $2\frac{1}{2}$ Et propterea 10 denarii vnicoronato æquales erunt. Eodem modo in aliis quoq. experieris. Vt si libeat scire quot Rhenani vnciã auri Edoardici vel Romani valeant. aurum Edoardæũ est $23\frac{3}{4}$ carattorum, Rhenanum $18\frac{3}{4}$ carattorum, itaq. illius ad hoc eodem pondere ratio erit vt $23\frac{3}{4}$ ad $18\frac{3}{4}$ siue in minimis terminis, vt 19 ad 15. At contrà pondus Edoardæi 15 granorum (dicis gratia) æquabitur pretio auri Rhenani pondere granorum 19. vnde proportio. vt 15 ad 19, ita 640 grana ad 810 grana auri Rhenani: cumque aureus Rhenanus pondus habeat 68 granorum, constat
 $11\frac{31}{34}$ au-

$11\frac{32}{34}$ aureos Rhenanos, vnciæ auri Edoardæi ſeu Romani pretio æquari, & ſingulos Edoardæos pretio æquari $2\frac{133}{136}$ Rhenanis. atq. ita de cæteris; & denarii $8\frac{32}{81}$ hoc eſt vt proximè $8\frac{2}{5}$ vno Rhenano continebuntur. Auri verò ad argentum valorem etiam aliquando auctũ imminutúmve, pro vtriusque metalli abundantia & penuria, quotidiana nos experientia docet. Itaque Menādro poëtæ auri valor fuit tantùm decuplus argenti, Herodoto τρισκαιδεκαστάσιος tredecuplus; Romanis cùm primùm argentum ſignatum fuit ſeptendecuplus; Plinio lib. 19. c. 1. duodecuplus: Straboni rurſum decuplus, vt & Liuio anno vrbis 565. vbi de Ætolorum pace ita loquitur: Pro argento ſi aurum dare mallent, darent conuenit, dum pro argenteis decem aureus vnus valeret. At ſub Honorio & Arcadio vt 72 ad 5. Codicis lib. 10 titulo 75. Vt pro ſingulis argenti libris, quinos ſolidos inferat. Ab hinc annis centum vt 12 ad 1, nobis in Hollandia hoc ipſo labente anno 1612, vt 40 ad 3. atque ita aliàs, aliâ. Similis quoque ratio in cæteris metallis obtinet, quorum pretia pro penuriâ & copiâ intendi & remitti ſolent. Honorio & Arcadio impp. titul. 29 codicis lib. 10 ſolidus vnus viginti libris æris rependitur. itaque ratio auri ad æs vt 1440 ad 1. argenti autem ad æs vt 200 ad 1. Quæ nunc multò minor eſt. æris enim pretiũ ſuperioribus annis multum excreuit. Interim illud notandum, in hàc comparatione puritatis gradus obſeruandos, vt aurum puriſſimũ cum optimo defecatiſſimoque argento contendas: aliàs enim hæc ratio te multum fallet. Et hactenus quidem monetæ Romanæ cum æſtimatio, tum pondus re ipſa, & ſcribentium autoritate demon-

ſtrata

ſtrata ſunto. Externum numiſma deinceps ſuccedat: Et primò quidem Græcorum: quibus vſitata fuere, [illegible]

Talentum, & mina pro aliquâ pecuniæ ſummâ, nonnunquam & pro pondere: ſtater, obolus, chalcus etiam pro numiſmate.

Talentum, τάλαντον, vox Græcis variâ notione vſurpata: propriè pro librâ zygoſtaticâ & bilance. Inde per tropum à continente ad rem contentam tranſiit, & ponderis appenſi ſignificationem induit: peculiariter verò definitè aliquot librarum pondo; in quâ ſignificatione, tanquam propriâ, tandem hæſit. Hoc modo Plinius libri 33 capite 3 Varronis autoritatem appellat: Talentum autem, inquit, Ægyptium pondo octoginta patere Varro tradit. Ita & Liuius libro 38 de fœdere Antiochi: Argenti probi Attica talenta duodecim millia dato intra duodecim annos, penſionibus æquis. talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat. Vitruuius etiam aliud 120 librarum conſtituit libri 10 capite 21, Agetoris Byzantii teſtudinem deſcribens. Gubernabant eam homines centum, habentem pondus talentûm quatuor millium, quod fit 480000 pondo. quare diuiſis 480000 per 4000 talenta, ſingulis cedet pondus 120 librarum. Hero Antiochicum quoddam talentū ξυλικὸν appellatum ſcribit continere minas Atticas 360, libras autem (Romanas intellige) 375. Talentum quo Moſes argenti, æris, aurique pondera in tabernaculi fabricá expendit, fuit minarum Atticarum 120. quem calculum accuratè ſatis expreſſit Exodi capite 38, commate 25 & 26. Verba ipſa libet adſcribere: Item argentum numeratorum è cœtu

centum talenta, cum mille ſeptingentis ſeptuaginta quinque ſiclis, prout eſt ſiclus ſacer. ſemiſſis in ſingula capita, dimidium, inquam, ſicli prout eſt ſiclus ſacer, in quemque tranſeuntem ad numeratos à nato viginti annos & deinceps, in ſexcentos ter mille quingentos quinquaginta. Hic itaque ſi de 603550 deducas duplũ 1775, hoc eſt 3550 dimidios ſiclos, reliqui 600000 dimidii ſicli facient talenta centum, & 6000 dimidii ſicli ſingula: atqui ſiclum tetradrachmo Attico æquari Ioſephus lib. 3 Antiquitatum Iudaicarum capite 9 docet: quare dimidius ſiclus drachmis duabus; & 6000 dimidii ſicli drachmis 12000: itaque 120 minæ Atticæ vni talento Moſaïco æquabuntur: quia 100 drachmæ, minam faciunt, vt infrà dicetur. eodemque pondere paulò poſt æs appendit. Ita Diodorus Siculus libro 9 libras Romanas 125, talentum vocat. Idemque Epiphanius tradidit. Verùm iſta nobis commodiùs dicentur in mina, ne hîc cogamur multa anteuertere. Cæterùm ab hâc ponderis ſignificatione Talenti appellatio ad numiſma tranſiit: nam cùm è certis argenti libris certa pecuniæ ſumma ſignaretur, aliquot huiuſmodi librarum congeriem Talentum dixerunt, etiamſi in auro numeraretur, propter tot librarum argenti ἰσοδυναμίαν.

Talentum omne, ſiue pro pondere quolibet, ſiue pro pecuniæ ſummâ tantùm ponatur, habet ſui generis minas 60, ſtateras 1500, drachmas 6000, obolos 48000.

Id ſignatè Hero: Πᾶν τάλαντον ἰδίας ἔχει μνᾶς ἑξήκοντα· ἡ δὲ μνᾶ στατῆρας κέ· ὁ δὲ στατὴρ δραχμὰς δ′. ἡ δὲ δραχμὴ ὀβολοὺς ς′: Omne talentum habet proprias minas 60: mi-

60: mina ſtateras 25: ſtater drachmas 4: drachma obolos 6. Idem è Pollucis capite 6 libri 9 colligere eſt. Et Suidas quoq. locum Diodori (cui ob pertinax ſtudium, & indefeſſum laborem cognomentū inditum χαλκέντερος) è libro de ponderibus eodem ſenſu citat. Quamobrem, inquam, mina ſui talenti eſt pars ſexageſima. Sed quemadmodum talentorum quantitas diuerſa, ita & minarum valor multum diſpar: eandemq. inter ſe analogiam ſequuntur ſtateres, drachmæ, oboli, pro ratione talentorum; quorum valorem vndique conquirere operæ pretium exiſtimaui. Locus ſuper hâc re apud Pollucem illuſtris extat. Talentum, inquit, Atticum valebat ſex mille drachmas Atticas: Babylonium ſeptem mille: Æginæum decem mille: Syrum autem mille quingentas, ad Atticæ drachmæ calculum: quemadmodum & Atticum talentum minas Atticas valet 60: Babylonium 70: Æginæum 100. Herodotus in Thalià Babylonium talentum ſeptuaginta Euboïcis minis ait æquari: vnde efficitur Euboïcum talentum cum Attico paria facere. Neque me mouet Ælianus libri 1 capite 22 vbi ait: Δύναται δὲ τὸ τάλαντον τὸ Βαβυλώνιον δύο καὶ ἑβδομήκοντα μνᾶς Ἀττικάς. Valet autem talentum Babylonium ſeptuaginta duas minas Atticas. Mihi locus ille ſuſpectus planè, & illa δύο aliunde iterata ex ſuperiore verſu, vbi φιάλαι δύο ſcriptum, omnino perſuaſum habeo, & attento lectori ita viſum iri nullus dubito. alioquin malim multò Herodoti diſertis verbis fidem adhibere, qui has regiones ipſemet obiuit ac luſtrauit, quàm alieni operis deſcriptori Æliano. Et ſi quo minus Herodoti verba cum ſuo epilogiſmo congruant, ego non
 tam

tam discrepantiam rei, quàm humanum errorem in causâ ponam. Porrò autem è reliquis Atticum talentum, 80 minarum, Ptolemaicum, & Antiochicum, si ad rerũ pondera referantur, paria fuisse, Hero mihi autor est; atqui verò cùm ad pecuniæ summam, multum differunt. Est enim Ptolemaïci quadruplum, Antiochici autem sesquiquartum, Tyrio æquale. verba hæc sunt: Τὸ δὲ Ἀττικὸν τάλαντον ἴσον ἐστὶν μετὰ τῷ Πτολεμαϊκῷ καὶ Ἀντιοχικῷ, καὶ ἰσάριθμον ἐν πάσῃ δυνάμει δὲ τοῦ μὲν Πτολεμαϊκοῦ κατὰ τὸ νόμισμα τετραπλάσιον, ἐπίτριτον δὲ τοῦ Ἀντιοχικοῦ, τῷ δὲ Τυρίῳ ἴσον. Intelligi autem hoc loco talentum Atticum 80minarum seu maius, paulò post ipse indicat, cùm inquit: Τὴν Αἰγιναίαν καὶ τὴν Ῥοδίαν μνᾶν τῆς Πτολεμαϊκῆς εἶναι πενταπλάσιον, ἑξαπλασίαν δὲ τὴν νησιωτικὴν οὕτω προσαγορευομένην: Æginæam, & Rhodiam minam Ptolemaïcæ quintuplam, insulanam verò, quæ ita vocitatur, esse eius sextuplam. atqui Æginæum talentum habebat Atticas minas 100: quare Ptolemaicum habuit 20; & Atticum, cuius supra mentionem fecit, 80: Vnde hoc amplius discis, Rhodium Talentum Æginæo æquari: τὸ νησιωτικὸν 120 minis Attici rependi. Apud Athenienses autem talentum duplex, maius & minus, in vsu fuisse, Comicorum testimoniis manifestum est. Plautus Mostellaria: Si hercle nunc ferat sex talenta magna argenti pro istis præsentaria, Nunquam accipiam. Et rursum alibi: Aliâs pro illâ me poscit triginta minas, aliâs talentum magnum. Huius tamen differens æstimatio non perinde omnibus in promptu est: aliis aliâ taxatione eam definientibus. Minus talentum 60 minarum fuisse, nulli est dubium: maius verò alii centum, alii octoginta Atticis mi-

noris talenti minis circumſcribunt. Ego ſanè poſteriori non inuitus ſubſcribã: & cauſam huius ſententiæ hanc habeo, quòd Liuius Decadis quartæ libro octauo in fœdere Antiochi ita loquatur: Attica talenta duodecim millia dato intra duodecim annos, penſionibus æquis. talentum ne minus pondò octoginta Romanis ponderibus pendat. Quare Atticum talentum minarum fuit octoginta: minã enim & libram Romanam vt proximè æquales, infrà probabitur. Atqui talentum Atticum 60 minarum quoque fuiſſe, veteres, & noui omnes pariter inculcant. Ideoque illud 80 minarum, reſpectu huius maius dictum, nemini dubium eſſe poteſt. & huic Ptolemaicum ab Herone æquiparatur. Atque ita demum verum eſt quod Plinius inquit: Talentum Ægyptium pondo octoginta patere, Varro tradit. Quamobrem talenti magni æſtimatio ita nobis firmiſſimis argumentis definita eſto. Eſt verò & alius generis talentum, quod non nudè talentum, ſed cum adiectione talentum auri vocatur. Id enim Pollux libri quarti capite viceſimo quarto monuit: Aureus autem ſtater pendet duas drachmas Atticas; talentum autem, tres aureos. At Euſtatius in Odyſſeæ librum Θ: φασὶ δὲ οἱ παλαιοὶ, ὅτι διχῶς τὸ τάλαντον. ζυγός τε γὰρ, ὃν στατῆρα καλοῦμεν, καὶ σταθμὸς χρυσίου σύμμετρος. Pollux magis diſtinctè libri 9 capite 6. Valebat autem auri talentum tres aureos Atticos: argenti verò ſexaginta minas Atticas. Verba ipſa accuratè nobis notanda ſunt: nam hîc auri talentum & talentum argenti valore longiſſimè inter ſe diſparantur. atque ita Homeri locus ille Iliados Ψ de præmiis certaminum in Patrocli funeratione nobis intelligendus: vbi

vbi poëta ſecundo loco ſtatuit equam ſexennem mulo fœtam, tertio lebetem, quarto denique δύο χρυσοῖο τάλαντα. Ergo duo auri talenta eſſent Polluci tres aurei Attici: Euſtatio tantùm quatuor; cui Hero meus adſtipulatur. inquit enim: τὸ δὲ παρ' Ὁμήρῳ τάλαντον ἴσον ἐδύνατο τῷ μετὰ ταῦτα Δαρεικῷ: Talentum Homericcum tantidem eſt, quanti aureus Daricus, qui poſt eius ætatem demum ſignatus eſt. ſed Daricum Ioſephus libro 3 Antiquitatum capite 9 auri ſiclo, hoc eſt, duobus Atticis aureis taxauit. quamobrem auri Talentum Euſtatio & Heroni aureis Atticis duobus, Polluci autem tribus rependitur. Verùm argenti talentum ab eo diuerſum fuiſſe, ne Latinis quidem Comicis fuit ignotum. Plautus Truculento: Hem tibi talentum argenti; Philippicum eſt, tene tibi. Hîc talentum quidem numerat in aureis Philippeis, non tamen auri talentum, ſed talentum argenti, talentum minus, quæ erant ſexaginta Atticæ minæ. Quamobrem iſta omnis eſt talentorum diuerſitas: quorum quidem valorem certò & conſtanter definitum affirmare poſſimus. Vt autem res ipſa per ſe clarior ſit, breuiculâ ſynopſi omnem ſummam, in tabellâ proponam.

Talentum pro pondere tantum

Ægyptium	*eſt minarum Atticarum*	80
Antiochicum		80
Cleopatræ Ptolemaicum		$86\frac{2}{3}$
Alexandriæ ξυλικὸν		96
Moſaicum		120
Inſulanum		120
Antiochiæ ξυλικὸν		360

Ta-

Talentum pro pecuniæ ſumma.

Talentum auri	*eſt minarum Atticarum*	$\frac{1}{2}$ vel $\frac{2}{3}$.
Syrum		15
Ptolemaicum		20
Antiochicum		60
Eubœum		60
Atticum minus		60
Babylonium		70
Atticum maius		80
Tyrium		80
Æginæum		100
Rhodium		100

Hæc de talentorum inter ſe comparatione, & ad partes ſuas ratione dixiſſe ſufficiat. ſequitur mina eius partium maxima.

Mina habet ſtateras ſui generis quinque & viginti, drachmas centum, obolos ſexcentos.

Mina, Græcis Μνᾶ: eius originationem quidã ex Hebræo מָנָה numerare, deduxerunt. vox ipſa Ezechieli capite 45 cõmate 12 vſurpata. Minam quidã initio non vbique gentium centenariã fuiſſe, haud dubiis autoribus probare poſſumus. Athenis ante Solonis σεισαχθίαν mina fuit drachmarum trium & ſeptuaginta, quemadmodum Plutarchus in eius vita tradidit: Ἑκατὸν γὰρ ἐποίησε δραχμῶν τὴν μνᾶν, πρότερον ἑβδομήκοντα καὶ τριῶν οὖσαν· ὥστ' ἀριθμῷ μὲν ἴσον, δυνάμει δ' ἔλαττον ἀποδιδόντων, ὠφελεῖσθαι τοὺς ἐκτίνοντας μεγάλα, μηδὲν δὲ βλάπτεσθαι τοὺς κομιζομένους: Minam enim conſtituit drachmarum centum, quæ priùs erat tantum trium & ſeptuaginta. Vt cùm totidem numero drachmas darent, valore & pondere illis mino-

minores, debitores quidem emolumentum haud leue perciperent, ſed abſque creditorum damno. Signabantur enim 27 amplius è ſingulis argenti libris, quas tamen creditores cogebantur pro graui drachma ex lege Solonis accipere. Centenaria autem vbique gentium exinde recepta eſt. Ita Attica, Æginæa, Babylonia, Antiochena, Ægyptia ſui generis centenariæ ſunt. Pollux loco citato. Et Hero, Πᾶν τάλαντον ἰδίας ἔχει μνᾶς ξʹ, ἡ δὲ μνᾶ στατῆρας κέ, ὁ δὲ στατὴρ δραχμὰς δʹ. Omne talentum habet ſuas minas ſexaginta, mina ſtateras quinque & viginti, ſtater drachmas quatuor. Denique Plinius libri 21 capite 34. Mna, quam noſtri Minam vocant, pendet drachmas Atticas centum, aliique præterea complures. Idem quoque variorum ſcriptorum comparatione inter ſe colliges. Exemplum vnicum è Plutarcho Liuioque huc aduocabo. Liuius libro 22, de bello Punico, In permutandis captiuis conuenerat inter duces Romanum Pœnumque, vt quæ pars plus reciperet, quàm daret, argenti pondo bina & ſelibras in militem præſtaret: de eodem Plutarchus in Fabio dixit, vt pro quolibet drachmas ducentas quinquaginta ſolueret. Quare drachmas centum pro librâ argenti poſuit Plutarchus: idque potius ex conſuetudine loquendi vſu vulgò receptâ, quàm quòd ita ſe penitus haberet, ſi ponderum nomina penſiculatiùs examinares. Omninò enim verum non eſt, libram Romanam centum Atticis drachmis æquatam. Sed cùm Romani denarii pondus initio quidem ita eſſet legibus definitum, vt ſeptem ex vnciâ ſignarentur, quemadmodum Scribonio Largo, Plinio, Celſoque autoribus euicimus; rariſſimos tamen inuenias,

(etiam

(etiam longè ante quàm Respublica in vnius potestatem concessisset) ita signatos, qui vel 80 granorum pondus trahant, quod supra denariis aliquot in rem præsentem abductis demonstratum fuit. Hoc tamen pondere plerosque fuisse vix dubitamus, vt octo denarii tales vnciam impleant: drachmam autem Atticam octauam vnciæ partem fuisse notius est, quàm vt probatione indigeat; vel medicis autoribus, qui id disertè satis testantur, octo drachmas Atticas vnciam facere: Ferè enim Attica obseruatione medici vtuntur, inquit Plinius. Ideóque apud Galenum legas non semel: Ἡ οὐγγία ἔχει δραχμὰς ή. Vnde Isidorus, drachma octaua pars vnciæ est. Sed vnciæ duodecim libram faciunt: ideoque sex & nonaginta drachmas libræ Romanæ æquari clarum est. Mina autem Attica drachmas habet centum: quare dimidia vncia in mina Attica necessariò redundabit. Quamobrem in elegantissimo illo Cleopatræ fragmento verissimè legitur; Ἡ Ἀττικὴ μνᾶ ἔχει οὐγγίας ιβ∟, δραχμὰς ρ́. & paulo post: Ἡ λίτρα ἔχει οὐγγίας ιβ, δραχμὰς ϛϛ́. Attica mina habet vncias $12\frac{1}{2}$, drachmas 100. libra habet vncias 12, drachmas 96. Vt ratio Attica mina ad libram Romanam sit quemadmodum 25 ad 24, vt minæ 24 libris 25 æquales sint. Et tamen vulgò ita creditum est, minam Atticam Romanæ libræ æquari: quod vt minus videatur effecerunt ii, quorum diligentia sæpè circa minutissima ponderum momina occupari solet. Sic enim planè legas apud Galenum de ponderibus & mensuris, è fragmento nescio quo: ἡ Μνᾶ ἡ Ἀττικὴ ἔχει οὐγγίας ιβ΄: Mina Attica habet vncias 12, quod profectò esse verũ numquam probabunt.

bunt. Ab eodem fonte illud quoque fluxit, quod in eodem libello legatur de Attica mina maioris talenti: Ἡ μνᾶ ἡ Ἀττικὴ καὶ ἡ Αἰγυπτία ἔχει οὐγγίας ιϛ´ nam non 16, sed $16\frac{2}{3}$ ex accuratiore calculo elicies. Veruntamen cùm scriptores Latini pariter & Græci drachmâ & denario promiscuè vtantur, & alterum pro altero reponant, idque disertis verbis libri 21 capite vltimo Plinius expresserit (drachma Attica, inquit, denarii argentei habet pondus) cumque nummi ipsi inter se pariarent, non fuerit tantoperè admirandum, vulgò creditum libram & minam quoque inter se paria facere. contra autem rem aliter se habere nominatim etiam monet Hero: Ἡ μὲν Ἀττικὴ μνᾶ στατηρῶν ἐστι κέ, ἡ δὲ Ἰταλικὴ λίτρα στατηρῶν κδ´. Mina Attica habet stateras 25, libra autem Italica stateras 24. Atque hinc demum explicatu facile est, quid sibi velit Epiphanius eumque secuti Suidas & Hesychius: Τὸ τάλαντον κατά τινας ρκέ λιτρῶν ὑπάρχει: Talentum secundum aliquos est librarum 125. Ita inquam, librarum Romanarum 125, vel minarum Atticarum 120: quod facile ex proportione supra positâ concludes. Quomodo intelligendus ille apud Diodorum Siculum libro nono, de Menenio, locus: Non tamen, inquit, capitalis mulcta fuit, sed pecuniaria: &, si ad nostri seculi vitam & fortunas conferatur, ridicula; sed illius temporis hominibus, suis manibus necessarium duntaxat victum quærentibus, præsertim huic cui paupertas pro patrimonio relicta fuerat, grauis; duo assium millia. Erat autem as æreum numisma, librali pondere: ita vt tota multa sedecim talenta æris conficeret. Græca verba ita habent: Δισχιλίων ἀριθμὸς ἀσσαρίων. ἦν δὲ ἀσσάριον χάλ-

χάλκεον νόμισμα βάρος λιτραῖον. ὥστε τὸ σύμπαν ὄφλημα, ταλάντων ἑκκαίδεκα εἰς ὁλκὴν χάλκου γενέσθαι. Hoc Liuius libro ſecundo: Duo millia æris damnato indixerunt. Age igitur, ſi 2000 æris per 16 talenta diuidamus, reperiemus ſingulis cedere libras Romanas 125: vnde, non aliter ac ſupra, expeditè concludes talentum 120 minarum Atticarum. tot enim minæ Romanis 125 libris æquantur. Itaque non omnino præter ſcopum Priſcianum hîc labi in procliui fuerit oſtendere, modò benignè interpreteris, cùm inquit, Talentum Athenienſe paruum minæ ſexaginta: Magnum minæ octoginta tres, & vnciæ quatuor. Vbi ita ſcribendum fuiſſet, Magnum minæ octoginta, id eſt, libræ Romanæ octoginta tres & vnciæ quatuor. Id enim proportio ipſa coarguit. Vt 24, ad 25, ita 80 ad $83\frac{1}{3}$. Sed talentorum inæqualitatem minarum analogia quoque ſequitur. Atque ideò, ſi ad Atticam minam aliarum valorem reuoces, tum 25, $116\frac{2}{3}$, $133\frac{1}{3}$, $166\frac{2}{3}$ Atticæ drachmæ implebunt minam Syrã, Babyloniam, Ægyptiam, Æginæam. Minarum porrò apud medicos vſus varius. Dioſcoridi mina Alexandrina eſt vnciarum 20, ſeu drachmarum 160, quam Hero mechanicus non abſolutè Alexandrinam, ſed cum adiectione ξυλικὴν vocat. Singulæ autem minæ quot Atticis drachmis pondere æquiparentur, hîc ordine ſubiiciam.

Mina pro pondere tantum.

Ægyptiaca	*habet Atticas drachmas*	133 $\frac{1}{3}$
Antiochica		133 $\frac{1}{3}$
Cleopatræ Ptolemaica		144
Alexandrina Dioscoridis, vel Heronis Alexandrina ξυλικὴ		160

Mina pro pecuniæ summa.

Syra	*est drachmarum Atticarum*	25
Ptolemaica		33 $\frac{1}{3}$
Antiochica		60
Eubœa		60
Attica minor		60
Babylonia		116 $\frac{2}{3}$
Attica maior		133 $\frac{1}{3}$
Tyria		133 $\frac{1}{3}$
Æginæa		166 $\frac{2}{3}$
Rhodia		166 $\frac{2}{3}$

Sed vt à librâ Romanâ minarum in vncias partitio traducta est: ita libræ in drachmas diuisio ab iisdem in medicum vsum est introducta: vt vnciam quidem à Latinis, reliquas minores partes ab Atticâ consuetudine mutuarentur. Huius igitur partes, & partium particulæ quemadmodum notentur, & quid valeant, hîc annotare oportunum videtur. Libra, vt integrum omne, habet vncias duodecim, semuncias quatuor & viginti: deinde drachmas sex & nonaginta: scrupula, vel scrupulos, quæ γράμματα Græci vocant 288: obolos 576. Vt drachma pars vnciæ sit octaua; scrupulum drach-

drachmæ tertia: obolus ſcrupuli pars dimidia, & drachmæ ſexta. quorum characteres & pondera, quemadmodum à medicis hodie vſurpantur, in minimis granorum nominibus huiuſmodi ſunt.

Characteres		pondera
℈ſ.	*Obolus*	gr.x.
℈ I.	*Scrupulus*	gr.xx.
ʒ I.	*Drachma*	gr.lx.
℥ſ.	*Semuncia*	ʒ.IIII.
℥ I.	*Uncia*	ʒ.VIII.
℥ I ſ.	*Seſcuncia*	ʒ.XII.
	Quartarius vel quadrans	℥.III.
℔ſ.	*Selibra*	℥.VI.
℔ I.	*Libra*	℥.XII
℔ I ſ.	*Seſquilibra*	℥.XVIII.

Formulæ characterum, & ponderum ratio apud medicos vſu recepta talis eſt: quæ tamen à legitti- mo pondere multum degenerauit; ſiquidem iſta ad Attici ponderis rationem exigenda ſint. Et minus vero dixit Fernelius Methodi lib. 4 c. 6. nummarium pondus (quod tanquam legittimū ipſe quoq; vſurpauit) ſuperare medicum vulgare quinta parte, vnde drachmam conſtituit granorum monetalium 72, cùm eam 80 granis ἀντιοικῶν ex vnciæ granis 640 per 8 diuiſis promptum ſit colligere. Verùm enimuerò neque illud omninò nobis erit negligendum, in granorum momentis aliam eſſe rationem apud Hiſpanos in vſu, ex conſtitutione Ferdinandi & Eliſabethæ Regum anni 1488. ſanciuerunt enim vt grana ex aurichalco vel ære fierent, atque libra integra in grana 6912 tribuerentur,

tur, cuius pars duodecima 576 ſingulis vnciis cedat. De hac partitione verè dictum à Fernelio 72 granis libram impleri. quod ipſum notauiſſe non abs re fuiſſe crediderim. Quamobrem iſta de Talento, minâ, librâ & partium ponderibus dicta ſufficiant. Ad ſingulorum numiſmatum valorem deinceps me conferam.

A drachmâ didrachmum, tridrachmum, tetradrachmum, qui & à pondere ſtater, pentadrachmum, nummi argentei in vſu fuere.

Drachmæ originationem Plutarchus in Lyſandro explicauit: Videtur, inquit, olim omninò ita obtinuiſſe, vt ὀβέλοις veruculis vterentur numiſmate ferreo, alibi etiam æreo, vnde & ὀβολοὺς vocitamus: δραχμὴν δὲ τοὺς ἓξ ὀβολοὺς καλεῖσθαι· τοσούτων γὰρ ἡ χεὶρ περιεδράττετο, drachmam autem (hoc eſt, pugillum, quantum quis cauâ manu prehendere poſſit) ſex obolos dictos, quia tot manus caperet. Idem & Pollux, & Euſtathius in Iliad. α docent.

Attica drachma pro Romano denario vulgò promiſcua ſignificatione vſurpatur.

Ita, inquam, omnes autores pecuniæ aliquam ſummam deſcripturi eâ notione alterum pro altero reputant. Quin & Galenus Pliniusque etiam pro eodem pondere vſurpant: cùm tamen, ſi ad accuratiorem veritatis trutinam iſta examines, magno diſcrimine inter ſe diſſideant. Eſt enim denarius antiquus vnciæ pars ſeptima, drachma verò octaua. Scriptores tamen veteres differentiam hanc nihil penſi habentes, vtroque promiſcuè vtuntur. Liuius libro 34 de captiuis Romanis ab Annibale venundatis, & in Græcia ſeruitutem ſeruientibus: Multitudinis (ait) eorum ar-

gumentum

gumentum eſt, quòd Polybius ſcribit, centum talentis eam rem Achæis ſtetiſſe, cùm quingenos denarios pretium in capita, quod redderetur dominis, ſtatuiſſent. Mille enim & ducentos eâ ratione Achaïa habuit. Quare ſi 1200 per 500 denarios multiplices, efficitur ſumma 600000, hæc per 100 talenta diuiſa dabunt ſingulis denarios 6000, quot Atticas drachmas talento Attico minore contineri ſuprà docuimus. Fuit itaque denarius drachmalis. Nam Plinius libri 21 capite 34 diſertis verbis id loquitur. Drachma Attica, inquit, denarii argentei habet pondus. Plutarchus quoque de exilio Camilli ait eum damnatum 15000 aſſibus, quæ ſint drachmæ 1500: nam, inquit, as, ſiue æs pecunia, & decem aſſes denarius erant. Ita drachma & denarius ab omnibus nullo diſcrimine vſurpantur. Drachmæ diuerſæ talentorum rationem ſequuntur. Igitur drachma Æginæa ad Atticam habet rationem quam 100 ad 60; & decem oboli Attici drachmam Æginæam valebunt. Idem de reliquis iudicium eſto. Æginæam verò drachmam, quia Atticæ præponderaret, ipſi παχέαν ſpiſſam inuidiâ ducti vocitabant, loci nomine ſuppreſſo.

Didrachmum, drachmarum duarum. Tale fuit numiſma cenſus, quod Iudæi in ſingula capita Romanis Imperatoribus pendere cogebantur. Mathæi 17 Προσῆλθον αὐτῷ οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες. Tributũ idem à Veſpaſiano annuatim indictũ Ioſephus de captiuitate Iudaicâ libri 7 c. 26 ait: Stipendium verò vbicunque degerent Iudæis indixit: binaſq. drachmas ſingulis annis deferre in Capitoliũ iuſſit, ita vt ante hâc Hieroſolymitano templo pendebant. Idem hoc numiſma inde antiquitus à

Draconis ætate vſitatum *Bos* vocabatur, ὅτι βοῦν εἶχε ἐντετυπωμένον, quia bouem haberet inſculptum, inquit Pollux. Vnde & prouerbio locus, apud Theognidem Gnomis, βοῦς μοὶ ἐπὶ γλώσσης, bos in linguâ, quo ſignificatur argento taciturnitatem redemptam. Habui tria didrachma, quæ cùm & integerrima & antiquiſſima eſſent, & planè, quantum quidem à peritiſſimis iudicari potuit, non adulterina aut ſimulata, formâ tamen erant inter ſe diuerſiſſimâ; nummus vnus craſſior, & minore orbe; alter non ita ſpiſſus, ſed circulo maiore diffuſus: tertius ne circularis quidem, ſed è tribus circulorum ſegmentis compoſitus, tanquam ſi ſuper trianguli æquilateri latera tres ſemicirculos decircinaſſes: nihilominus omnes, quod mirere, eodem pondere 168 granorum, & ſignaturâ ſimillimâ, tanquam ad idem exemplar facti, obſeruatâ magnitudinis ſingulorum ſymmetriâ. Parte vnâ Mercurii caput erat cum caduceo, in duobus etiam infra poſita litera A, parte aduersâ Pegaſus alatus. Quâ ſignaturâ apud Corinthios nummum exſtitiſſe Pollux his verbis nos docet: Καὶ πῶλος δὲ τὸ νόμισμα τὸ κορίνθιον, ὅτι πήγασον εἶχε ἐντετυπωμένον: Et pullus numiſma eſt Corinthium ita dictum quia Pegaſi effigiem habet impreſſam. Cùm itaque 160 grana didrachmi Attici pondus à nobis ſit conſtitutum, in his autem octo redundent, credibile eſt Corinthios alio minarum pondere vſos, quàm Athenienſes. Id quamuis non obſcuris indiciis odoratus mihi videar, nolim tamen de re adeò incertâ quidquam temere pronuntiare, priusquam nobis iſta planiùs liqueant.

Tridrachmum, drachmarum trium, qui ſunt denarii

denarii tres, sestertii duodecim. Liuius libro 34 Signati argenti octoginta quatuor millia fuere Atticorum, tridrachmam vocant (ita enim legendum censeo) trium ferè denariorum in singulis argenti est pondus:

Tetradrachmum & tetradrachma, drachmarum quatuor, qui & à pondere stater dicitur. Ita Matthæi 17 humani generis redemptor pro se & Petro duo didrachma soluturus, mandat Petro vt hamum in aquam iaciat, & staterem, quem in ore primi piscis esset inuenturus, pro vtroque, publicano daret.

Pentadrachmum, drachmarum quinque. Cyrenensium nummus fuit.

Partes drachmæ sunt obolus, diobolum, triobolum seu ἡμιδραχμιον, tetrobolum.

Partes Oboli chalcus, dichalcum, semiobolus, & λεπτόν.

Obolum quasi ὀβελον dictum ex Plutarchi Lysandro supra docui. at Aristoteles παρὰ τὸ ὀφέλλειν, quasi ὄφελος deriuauit, si quid Polluci credimus. Eustathius tamen in Iliad. α Plutarcho astipulatur, ὀβολὸν σιδήρου τι ἔλασμα ἔλεγον, obolum ferream quandam laminam vocabant, vt veru quodammodo efformatum, adeò ponderosum, vt sex oboli manum implerent, qui numerus etiam inde drachma dictus. hactenus Eustathius. Obolum ex ære fuisse, Vitruuius libri 3 capite 1 autor est. Ex eo etiam, inquit, videntur ciuitates Græcorum fecisse, vti quemadmodum cubitus est sex palmorum, ita in drachmâ quoque eo numero vterentur: illæ enim æreos signatos, ex æquo sex, quos obolos appellant, constituerunt. Obolus itaque

 suæ

ſuæ drachmæ pars ſexta, & ex ære fuit. Obolorum autem comparatio inter ſe drachmarũ rationem ſequitur: nam quàuis ſex oboli Æginæi drachmam Æginæam, & ſex Attici Atticam conſtituant: tamen 10 Attici oboli tantùm vni drachmæ Æginææ æquiparantur. Atque ita de cæteris. Oboli nota χελώνη teſtudo (ſaltem in Peloponneſo) & inde parœmia τὰν ἀρετὰν, καὶ τὰν σοφίαν νικᾶντι χελῶναι, Virtutem & Sapientiam teſtudines vincunt. Non eſt nobis hîc Polybii locus ille ſilentio prætereundus, vbi ait ſemiſſem eſſe partem oboli quartam. vt neceſſe fuerit denarium eo tempore, duodecim aſſibus commutatum, & ſeſtertium quaternis, & aſſes binos obolis ſingulis æquatos: Niſi fortè dicas obolum maiorem ab eo intelligi, ratione Talenti Attici maioris minarum 80: qui cõputus ad amuſſim cum denario decuſſi ſexi congruit. nam ſedecim bis ſumpta tantundem valent atq. octies quaterna. quâ de re etiam atq. etiam deliberandum cenſeo. Ab obolo vſura inſtituta ἐφεκτὸς τόκος, tanquam fœnus ſeſquiſextum dicas, quia ſors cum lucro ad ſortem erat, vt 7 ad 6; accreſcebat enim ſorti obolus vnus. contrà Latinis vſura centeſima, quia centeſimo menſe ſortem æquaret. eadem quæ apud Græcos drachmalis, ſunt enim 100 drachmæ in minâ.

Diobolum duos valens obolos. hinc Plauto anus diobolaris: Atticum numiſma fuit, ἔχον γλαῦκα ἐντετυπωμένην, noctuæ effigie ſignatum. & hinc prouerbium natum, Noctuas Athenas, tanquam ſi guttam mari adiiceres: illa enim vrbs hoc nummo quàm maximè abundabat. Ex argento fuiſſè, Plutarchus in Lyſandro ſatis apertè indicare videtur:

tur: idque de triobolo & tetrobolo quoque verum crediderim.

Triobolum, quod & ἡμιδράχμιον, semidrachma, quia sex oboli drachmam facerent. Plautus Rudente: Non potest hinc abesse triobolum. & Pœnulo: Homo trioboli. Habebat vtrimque insculptam effigiem Iouis.

Tetrobolum, oboli quatuor, drachmæ bes. Alterâ parte Iouis effigie, alterâ duabus noctuis signatum.

Chalcus oboli pars octaua. Obolus chalcos habet octo, inquiunt Hero, Pollux, & Suidas. Atq. ideò octo & quadraginta chalci drachmam, & duodecim chalci sestertium Romanum constituent. Chalcum Plautus Pœnulo, actus 1 scena 2 obolum æratum mihi dixisse videtur, vt verbum de verbo exprimeret. Vbi cùm Anterastilis prosedas seruiculas appellasset per conuitium, seruulorum sordidulorum scorta diobolaria: vtpote quæ diobolo sui copiam facerent, indignabundus Milphio seruus, quî eius fastum retunderet, contemptim ei reponit, Quoius ego obolo ærato septem noctes non emam. Ergo obolum æratum, non Atticum obolum, sextam drachmæ partem, (quãuis & hunc ex ære fuisse docuerim) sed chalcum, hoc est, octauam oboli partem, planissimè his verbis significari intelligo.

Dichalcum, duo chalci, quarta oboli pars, quæ & propterea τεταρτημόριον dicta.

Semiobolum, chalci quatuor, vtpote oboli semissis.

Λεπτὸν, chalci pars septima, oboli sexta & quinquagesima, drachmæ 336. Suidas ex Diodoro,

Ὀβολὸς δὲ παρὰ Ἀθηναίοις ὀκτὼ ἐςὶ χαλκῶν· ὁ δὲ χαλκοῦς λεπτῶν ἑπτά: Obolus Atticus habet chalcos octo: chalcus λεπτά septem. idem iterat in voce μνᾶ. Marcus Euangelista similis nummuli meminit, de vidua loquens, quæ in gazophylacium proiiciebat λεπτὰ δύο. Notandum tamen hoc κέρμα illius Attici fuisse triplum; eo verò nihilominus vsum Euangelistam, quòd nullum vocabulum inueniret aptius. Hoc enim λεπτὸν (si denarium statuas decussis ex im) fuit denarii $\frac{1}{128}$: illud autem Suidæ Atticum erat, drachmæ pars 336.

Aureum numisma est stater.

Stateres aurei in vsu fuere varii, Atticus, Cyzicenus, Philippicus, Alexandrinus, Daricus, Crœsius.

Stater aureus Atticus fuit pondere didrachmi, quod Pollux libri 4 capite 24 his verbis docuit: Ὁ δὲ χρυσοῦς στατὴρ δύο εἶχε δραχμὰς Ἀττικάς. Atqui drachmam octoginta granorum pondere fuisse, ex vncia planum fit, cuius ipsa pars sit octaua. Et propterea drachmæ duæ granorum 160 aureo Attico stateri pondere æquabuntur: quo hoc seculo, Anglici Rosati nobiles, & Edoardei instituti sunt. Attici stateris valorem quinque & viginti Atticis drachmis definio ex Pollucis libri 9 capite 6: Ὁ δὲ χρυσοῦς στατὴρ μνᾶν ἐδύνατο. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἱσταμένοις τὴν μνᾶν τῆς ῥοπῆς στατῆρα ὀνομάζουσι: Aureus stater minam valebat: nam & in appensis minam pondo staterem vocant. Id enim dicit, minæ pondus staterem etiam dici, quia aureus stater argenti minâ, vel centum drachmis rependatur. Sed aureum hunc staterem iam non vnicum aliquem nummum intelligas oportet, verùm quatuor.

tuor. Nam vt quatuor argenteæ drachmæ ſtater dicuntur: ita hîc quatuor aurei didrachmi pro ſtatere vſurpantur: hoc eſt pondus auri drachmarum Atticarum octo, ſiue vnciale, taxatur drachmis argenti 100. Ideoque duarum drachmarum pondus, quo ſinguli Attici aurei ſignabantur, drachmis quinque & viginti. Nihil hîc me hallucinatum, neque verba Pollucis perperam interpretatum, eundem tibi autorem dabo. Ibidem enim, vbi de Cyrenenſibus verba facit, non aliâ mente dixit, Ἦν δ᾽ ἡ δραχμὴ οὐ νόμισμα μόνον, ἀλλὰ καὶ πεντακοντάδραχμον, καὶ πεντάδραχμον: Drachma verò non ſolùm numiſmatis nomen erat, ſed & quinquaginta drachmæ & quinque drachmæ apud Cyrenenſes. Et paulò poſt, Ἦν μὲν, ὥς Ἀριστοτέλης φάσιν, ἐν Κυρήνῃ, καὶ τετραστατὴρ, καὶ τετραστατηρία, ἡμιστατήρων χρυσᾶ νόμισματα: Erant equidem, vt Ariſtoteles ait, quadriſtater ſeu tetraſtater & tetraſtateria, in Cyrene dimidiorũ ſtaterum aurea numiſmata. Planè hæc, niſi noſtram interpretationé admittas, falſa erunt, & pugnantia loquetur Pollux: quæ tamen, modò animum aduertas, veriſſima comperies. Hoc enim ſibi vult, à Cyrenenſibus aureum quendam nummum ſignatum, qui tetaſtater dictus ſit, ob eam cauſam, quod drachmis quatuor æquiponderet: videtur autem aureus vnius drachmæ pondere apud eoſdem aliquando in vſu fuiſſe; & cùm omnes aureos promiſcuè ſtateres vocitarent, hos maiores ad diſtinctionem eleganter tetraſtateras indigitaſſe: quippe qui illorum eſſent quadrupli. quem ex valore in eâdem republicâ dixit ſuprà vocari πεντακοντάδραχμον quinquagintadrachmalem. Caue credas vllum nummum argenteum

tali

tali pondere ſignatum: certè ipſiſſimus hic ille aureus fuit. Atqui ſubiicit, ἡμιστατήρων χρυσᾶ νομίσματα, quomodo tetraſtater ſtateris erit dimidium; niſi illud ad numiſma, hoc verò ad pondus referas, & ſtaterem hunc vncialem conſtituas. Nam cùm ſtaterem aureum Atticis drachmis 100 rependi dixerit, & hoc in loco tetraſtaterem drachmis quinquaginta à Cyrenenſibus commutari: conſequens eſt hunc tetraſtaterem ſignatum pondere illius ſtateris dimidio, quem vncialem fuiſſe diximus. Quamobrem, inquam, aureus Atticus ſtater pondere didrachmi quinque & viginti drachmis argenti valuit. Fuitque ratio auri ad argentum, vt 25 ad 2: quam analogiam Romani quoque ſecuti videntur, cùm aureum vnum duorum denariorum pondere quinque & viginti argenteis denariis commutauerunt.

Stater Cyzicenus. Huius valorem Demoſthenes in Phormionem nominatim expreſſit: Φορμίων δέ φησιν ἀποδοῦναι Λαμπίδι ἐν Βοσπόρῳ ἑκατὸν καὶ εἴκοσι στατῆρας Κυζικηνοὺς ὁ δὲ Κυζικηνὸς ἐδύνατο ἐκεῖ εἴκοσι καὶ ὀκτὼ δραχμὰς Ἀττικάς: Phormio ait ſe Lampadi in Boſphoro reddidiſſe centum viginti ſtateras Cyzicenos; at ſtater Cyzicenus illîc duo de triginta drachmas Atticas valet. Eius quidem pondus nemo expreſſit: ſi tamen è valore huius coniecturam capere libeat, in promptu eſt colligere: cùm 25 drachmæ Atticæ rependantur aureo 160 granorum, tum 28 drachmas valere auri grana $179\frac{1}{5}$. quo pondere Macedoniæ regum aurei Philippi & Alexandri hodieque adhuc extant. Nummum hunc in Ponto, Bithynia & regionibus Euxino mari adiacentibus frequentatum Xenophon indicium

cium facit, quiq. in libris de expeditione Cyri eius non vno in loco mentionem fecit. lib. 6 vbi milites ab Heracleensibus Ponticis μυρίους Κυζικηνοὺς menstruum exercitus stipendium exigunt, decem millia Cyzicenorum faciunt 280000 drachmas Atticas. Et libro 7 Seuthes militi menstruum se daturum pollicetur Cyzicenum vnum, turmæ ductori duplum, præfectis exercitus quadruplum. hoc est, drachmas Atticas 28, 56, 112.

Stater Philippicus, quem numisma regale Horatius in Arte vocauit, auri bonitate nulli secundus, & à scriptoribus passim pro optimo purissimoque vsurpatus. Plautus Bacchidibus: Nam istis auro fortassis opus est: (respondet alter) Et Philippeo quidem. Fuit autem nummus iste Philippi effigie, qui pater Alexandri fuerat, expressus. Namque illi ex aurifodinis Crenidis (quæ Philippi postea ab eius nomine dicta) supra Strymonem eruta mille annua talenta, Diodorus Siculus libro 16 autor est. Philippi nummum vnicum, & Alexandri Macedonum, solertissimus veterum nummorũ æstimator Nicolaus Rockoxius possidet, vtrumque eodem pondere granorum 179. Is haud dubio ab initio paulò grauior fuit, vt pote granorum 180 aut 183. Vnde planum arbitror nummum hunc non minoris fuisse Cyziceno: ideoque etiam 28 drachmis, aut non multò pluris commutatum.

Stater Alexandrinus, eum vt pondere Philippeo, ita valore Cyziceno parem, iam satis arbitror liquere.

Stater Daricus, quem auro itidem purissimo & obryzo percussum, præter Herodotum Pollux quoque libri 2 capite 3 testatus est; Καὶ Δαρεικοὶ ἀπὸ

Δαρείου,

Δαρεικοὶ, ὡς ὑπ' ἐκείνου ἀκριβωθέντες ἐς κάθαρσιν τοῦ χρυσίου: Darici, à Dario, vtpote qui summa cum cura & diligentia ab ipso sint facti: Videlicet à Dario primo Hystaspis filio: eosque viginti Atticis drachmis commutatos, quosdam tradidisse Suidas ait; aliis contrà eundem Attico stateri aureo æquiparantibus. Daricum staterem auri siclo rependit Iosephus Antiquitatis Iudaicæ libri 3 capite 9. quod enim Moses dixerat Numerorũ capite 7 commate 86. Acerræ aureæ duodecim plenæ suffitu denûm (siclorum) vnaquæque, prout est siclus sacer: hoc ille per Daricos effert, ἕκαστος θυίσκην κομίζει Δαρεικοὺς δέκα δυναμένην: Singuli (è duodecim tribubus Israëlis) thuribulum afferunt decem Daricorum. Siclus autē, vt eodem capite idem annotauit, pondus habet Atticarum drachmarũ quatuor. Quare Daricus fuit semuncialis, si Iosepho credimus, & drachmis Atticis quinquaginta taxandus, atque valore ἡμιμναῖος, vt stater Cyrenaicus πεντηκοντάδραχμος. Neque Hero meus abludit, qui talentum auri Darico taxet, vt suprà annotauimus. Nota Darici, saltem alterâ parte, sagittarius: Plutarchus Artaxerxe: τὸ γὰρ Περσικὸν νόμισμα τοξότην ἐπίσημον εἶχεν. Vnde vrbanum Agesilai dicterium, cùm ex Asia in Græciā felicissimo rerũ successu vsus reuocaretur, Græcia bellis ciuilibus flagrante, & ob δωροδοκίαν in viscera sua grassante, optimatibus diribitore Hermocrate Rhodio à Persa auro circumuentis, vt in Lacedæmonios mouerent, amicis, iam itineri intentus, inquit, Asiâ se triginta millibus sagittariorum expelli: tanti enim eâ res Artarxerxi constiterat, vt Græcorum primates in bella ciuilia concitaret, quæ summa esset nobilium Anglicorum, seu

ſeu roſatorum Edoardicorum millia ſexaginta: drachmarum Atticarum 3800000: florenorum Hollandicorũ, prout hodie res nummaria obtinet, 1056000. Tribus item Daricorum millibus Paryſatim mattem Artarxerxis cum ipſo in punctum aleâ luſiſſe, autor eſt Plutarchus.

Stater Crœſius. Et hunc quoque auro obryzo ſignatum diſertis verbis libro 4 pronuntiat Pollux, εὐδοκιμὸς δ' ὁ Γυγάδας χρυσὸς, καὶ οἱ Κροισεῖοι στατῆρες, aurum quoque Gygis probatiſſimum, nec non Crœſii ſtateres. Hos Daricis æquales ex Ariſtophanis Commentatore liquere videtur.

Numiſma Hebræum ad extremũ adhuc ſupereſt.

Siclus, dimidius ſiclus, ſicli pars tertia Hebræorum nummi ſunt argentei.

Sicli pondus Ioſephus libro 3. cap. 9 Antiquitatum Iudaicarum autor eſt Attici tetradrachmi ponderi par fuiſſe. ὁ δὲ σίκλος νόμισμα ἑβραῖον ὢν ἀττικὰς δέχεται δραχμὰς τέσσαρας, Siclus numiſma hebræum valet Atticas drachmas quatuor. Idem ex Philone Iudæo de iis quæ legis inſtar præcipiuntur, in decalogi præceptum tertium, quartum, quintum, de voti ſatisfactione: verba Moſis Leuitici 27 ita habent, Erit autem æſtimatio tua maris, à nato viginti annis vſque ad ſexagenarium, erit inquam, æſtimatio tua quinquaginta ſicli argentei, prout eſt ſiclus ſacer: & reliqua quæ ſequuntur. id verò ita reddidit Philo: Κελεύει γὰρ ἀπὸ εἰκοσαετίας ἄχρις ἑξηκονταετίας ἀνδρὸς εἶναι τιμὴν δραχμὰς διακοσίας νομίσματος ὁλαργυρίου. Iubet à vicenario ad ſexagenarium, viri multã eſſe drachmas ducentas è ſolido argento. Ergò ducentæ drachmæ valent ſiclos quinquaginta, & quatuor Atticæ drachmæ ſingulos.

los. Verumenimuero ſiclum Hebræum etiam dimidiæ argenti vnciæ æquari Solomoh Iarhæus & Moſes Gerundenſis Iudæi ante annos amplius quadringentos ſcriptum reliquerunt. Sicli typus parte vnâ vaſculi illius effigies, quod Moſes iuſſu Domini plenum manna in ſanctum ſanctorũ ad omnia ſeculorum monumenta repoſuit, cum hac inſcriptione *ſecel Iſraël*; parte alterâ ramus amygdalinus Aaronis florens, cum inſcriptione *Ieruſchalaim kedoſſah*, Ieruſalem ſancta: idq. literarum charactere vetuſtiſſimo, qui Samaritanus dicitur, cuiuſmodi formulâ ante decem tribuum defectionem Iſraëlitæ quoque vtebantur: nam poſtmodum Iudæi, vt à ſchiſmaticis tribubus ſe ſegregarent, ex eo tempore demum quadratis, cuiuſmodi hodie adhuc vſurpant, vti cœperunt. Huiuſmodi ſiclum poſt tot ſeculorum naufragia ad manus ſuas deueniſſe Arias Montanus in Antiquitatibus ſuis Iudaicis teſtatur, cuius figuram, craſſitiem, & literarum antiquam inſcriptionem ibidem expreſſit. cuius pondus dimidio dalero Hiſpanico, aut quatuor Iuliis Romanis, vel duobus Venetis Mocenigis pene par ait: ſed argenti bonitate omni nummo noſtri ſeculi potiore. hic ſiclus ſanctus & ſanctuarii ſiclus in S. Scriptura vocatur. quia ſecundũ hunc omnis ſacra æſtimatio fiebat Leu. 27 verſ. 25, & Exodi 30 v. 13. Fuitque ſicli huius pondus, quemadmodum ibidem à Moſe, & Ezechielis 45. verſ. 2 definitur viginti Gera, tanquam ceratiorum aut ſiliquarum viginti. *Atque ita Gera, ſicli eſt pars vigeſima.*

Dimidius ſiclus, pondere decem Gera, Exodi 30. v. 13. quem eodem typo notatum, & à ſe viſum

ſum Moſes Gerundenſis ſcribit, ſed pro *ſecel* inſcriptum *baazi ſecel*, hoc eſt, dimidius ſiclus.

Fuit & tertia ſicli pars. Nehemiæ 10. v. 32. inſtituimus nobis præcepta, imponentes nobis trientem ſicli quotannis, ad cultum domus Dei noſtri. pendebat itaque $6\frac{2}{3}$ Gera. Denique & hoc notandum, quod, cùm in ſacris de pretio rei exſoluendo agitur, vbi ſicli mentio fit, ratio ad argentei ſicli valorem ſit referenda: at cùm de pondere agitur, ſicli pondus, hoc eſt, tetradrachmum vel ſemunciam intelligendam. Iſta erant, quæ de veteris pecuniæ ratione ſummatim & perſpicuè annotare conſtitueram: cuius ſummam vniuerſam, tanquam in breuiario hîc ob oculos pono, æſtimatione ad noſtri ſeculi monetam reuocatâ.

Aureus Romanus 25 denariûm, quamdiu è librâ 45 ſignati ſunt, valet Roſatum Edoardicum $1\frac{3}{40}$. *Ducatos Vngaricos* $2\frac{7}{20}$ *Coronatos Gallicos* $2\frac{20}{37}$. *Et, prout hoc anno 1612 res nummaria Ordinum edicto conſtituta eſt, Daleris Imperialibus* $3\frac{11}{12}$: *Hiſpanicis autem Daleris, quos Regales vocant (& pondus habent granorum 569) ad momentum ſi expendas, duntaxat quatuor. Nam cùm auri ad argentum analogia hodie ſit eadem, quæ 626 ad 47 hoc eſt* $13\frac{3}{4}$ *vt proximè; id per proportionem concludes, hoc modo. Cùm auri pondus 47 granorum argenti 626 granis contra carum ſit; itaque pondus aurei Romani 171 valore æquabitur argenti granis 2277. cuius pars quarta 569 planiſſimè Regalis Hiſpanici pondus reddit: & vigeſima quinta quatuor dalerorum pars grana 91 antiqui denarii verum pondus.*

Poſtquam autem è librâ duo & ſeptuaginta ſolidi ſignari cœpere, tum valore & pōdere quàm pro-

ximè æquauere nummum aureum Anglicum Geniatum, Anglottum vulgò ab Angelo ſeu Genio alato indigitant: qui hodie valet Daleros Imperiales $2\frac{7}{16}$. Florenos Hollandicos quinque cum ſtuferis ſeptendecim. Eadē ratio in denariis poſterioris ſeculi ferè obtinet. Sunt enim argento multò leuiorè ſignati, vt alii $\frac{4}{5}$ alii $\frac{3}{5}$ priorum habeant. Quod propterea moneo, ne omnes denarios eiuſdem valoris & ponderis fuiſſe exiſtimes. Temporis enim ratio hîc apprimis obſeruanda, quam ſuprà in denarii deſcriptione tetigimus.

Denarius itaque quamdiu fuit granorum 91 erit $\frac{2}{25}$ quatuor dalerorum Regalium. Et propterea ſtuferorum Hollandicorum $7\frac{13}{25}$, ſeu $7\frac{1}{2}$.

Vbi vero imminutum ad grana 80, quo pondere hodie penè omnes ſunt, paucis exceptis, taxabis ſtuferis $7\frac{1}{25}$, aut abiecta particula exactè tantùm ſtuferis 7. At ex hodiernâ auri ad argentū analogiâ $6\frac{5}{8}$

Quinarius ſeu Victoriatus $\frac{1}{25}$ duorum dalerorum Imperalium.

Seſtertius eius pars quarta ſtuferus $1\frac{3}{4}$.

Dupondius (quamdiu aſſis fuit denarii pars decima) daleri Hiſpanici $\frac{4}{125}$ ſeu Holl ſtuferus $1\frac{1}{2}$.

Aſſis tum fuerat ſtuferi $\frac{3}{4}$, ſeu daleri Hiſpanici $\frac{2}{125}$. Vbi verò ſedecim aſſibus denarius commutatus eſt, Dupondius fuit daleri Hiſpanici $\frac{1}{50}$. Aſſis $\frac{1}{100}$. Sembella $\frac{1}{200}$. Triens $\frac{1}{300}$. Quadrans $\frac{1}{400}$. Sextans $\frac{1}{600}$. Vncia $\frac{1}{1200}$.

Ita poſt argentum ſignatum. Verùm & illud mihi notandum arbitror, longè aliâ taxatione Dupondium, Aſſemq́; reliquasq́; minores partes æſtimanda, vbi primùm argentum à Romanis ſignari cœpit. Enimuerò tū primùm aſſes ſextatales inſtituti ſunt:

Et

Et haud dubiò argenti æris'q; pretia legittima æstimatione inter se contenderunt. Atqui tum asses decē sextantali pondere denariū faciebant: quare sextantes sex, quæ est integra æris libra $\frac{3}{5}$ denarii repensa fuit: Et denarii tres libris æris, seu antiquis assibus quinq. Quamobrem ex istâ analogiâ grauis æris æstimatio quoq. debuit institui. Ut non decimam, vel ut postea sedecimā denarii partem, sed $\frac{3}{5}$ denarii graue æs intelligamus. Qoud ipsū notasse nō arbitror abs re fore.

Sestertium valet 1000 *sestertios, denarios* 250, *Coronatos Gallicos* 25.

Talentum Atticum & Euboïcum Edoardæos Nob. 240, *Babylonicum* 280, *Æginæum, & Rhodium* 400, *Syrum vel Alexandrinum* 60, *Atticum maius* 320, *Ptolemaicum* 80.

Eadem analogia in minis & cæteris particularum particulis quoque obtinebit.

Nam mina Attica valet 4 *Edoardæos Nobiles, Babylonia* $4\frac{2}{3}$ *Æginæa & Rhodia* $6\frac{2}{3}$, *Syra & Alexandrina* 1, *Attica maior* $5\frac{1}{3}$, *Ptolemaïca* $1\frac{1}{3}$.

Atticus aureus stater Anglico Edoardæo pondere æqualis, fuit drachmarum 25, *seu cor. Gall.* $2\frac{14}{37}$.

Stater Cyzicenus Lampidi in Bosporo 28 *drachmarum*, $2\frac{1}{2}$ *coronati Gallici.*

Stater Philippicus, Daricus, Crœsius, Alexandricus drachmarum 50, *coronatorum Gallicorum* $2\frac{1}{2}$.

Drachma Attica $\frac{1}{10}$ *cor. Gallici, didrachmum* $\frac{1}{5}$, *tridrachmum* $\frac{3}{10}$, *tetradrachmum seu stater argenteus* $\frac{2}{5}$, *pentadrachmum* $\frac{1}{2}$, *ut proximè.*

Obolus $\frac{1}{60}$ *coronati Gallici, diobolum* $\frac{1}{30}$, *triobolum* $\frac{1}{20}$, *tetrobolum* $\frac{1}{15}$.

Chalcus $\frac{1}{480}$ *coronati Gallici, dichalcum* $\frac{1}{240}$ *semiobolus* $\frac{1}{120}$.

Siclus argenteus æquatur tetradrachmo Attico, $\frac{2}{5}$ coronati Gallici: dimidius ſiclus, didrachmo, $\frac{1}{5}$ cor. Gall. tertia pars ſicli $\frac{2}{15}$. Gera, ſeu obolus Hebræus $\frac{1}{50}$ coronati Gallici.

EXEMPLA quædam ex veterum ſcriptis ſelecta, in quibus horum vſum commonſtremus, demum hîc ſubiecimus. Illud præmonitum volo, me Aurei Romani & Attici ſtateris, itémque drachmæ & denarii ſignificationem promiſcuam habiturum. Et 10 drachmas coronato Gallico æſtimaturum: ac 25 drachmas ſeu denarios, qui ſunt aureus Romanus, & ſtater Atticus, coronatis $2\frac{1}{2}$. tantillum enim dabimus calculi facilitati, vt tyroni tantò ſit expeditior.

Geneſeos 23 v. 15. Abram ab Ephrone Hetthæo agrum ſepulchri causâ emit quadringentis ſiclis argenti, hoc eſt, coronatis Gallicis 160, vel daleris Imperialibus $234\frac{2}{3}$.

Exodi 21. v. 32. Argenti triginta ſiclis præſcripta mulcta eſt domino, cuius bos ſeruum alterius occiderit, ſunt coronati Gallici 12.

Ioſue 7 v. 21. ducentos argenti ſiclos ſacrilegio à ſe ſubreptos Gacham confeſſus eſt. ſunt coronati Gallici 80.

2 Regum 7. Manahem populo Iſraëlitico quinquagenos ſiclos viritim imperauit, muneris Aſſyrio regi dandi causâ. ſunt coronati Gallici 20.

Numerorum 31. v 32. Cùm Madianitis ad internecionem deletis nullus miles ex Iſraëlitarum caſtris deſideraretur, aurũ omne, quod ex præda conflauerant, Deo conſecrârunt. erat autem totum illud aurum oblationis, quod obtulerunt Iehouæ, ſede-

ſedecies mille ſeptingentorũ quinquaginta ſiclorum. id inquam ita de auri pondere intelligendum, vt 16750 auri ſemunciæ, vel vnciæ 8375 fuerint: at vnciam auri $23\frac{3}{4}$ carattorum 4 Edoardæis Nob. taxauimus. ergo ſumma huius auri votiui fuit coronatorum 33500.

Samuelis 2 cap. 24. Emit Dauid aream illam & illos boues ſiclis quinquaginta. Intelligendum de area ad altare extruendum ſufficiente. Et ſunt coronati Gallici 20.

Paralipomenon 1 cap. 21. Appendit Dauid Ornam pro loco illo ſiclos aureos pondere iuſto ſexcentos. Hæc de toto monte Moria, in quo Solomon templum domino ædificauit, intelligenda ſunt. & ſunt auri vnciæ trecentæ, ſeu Nobiles Edoardæi 1200.

1 Samuelis 17 v. 7 ferrum haſtæ Goliat 600 ſiclorum ponderis, hoc eſt vnciarum 300, vel librarum 25, cùm ſingulis tribues vncias 12. hinc reliqua haſtæ magnitudo & craſſities inſtar licii textorii æſtimatu haud difficilis erit.

Marci 6. Dominus noſter Ieſus Chriſtus 5000 viros 5 panibus & 2 piſciculis ſatiauit. quibus diſcipuli clamitabant opus eſſe 200 denariis ad emẽdos panes, hoc eſt coronatis Gallicis 20.

Liuius l. 1. Seruius Tullius cenſum inſtituit, & Populum Romanum in claſſes quinque diſtribuit. Prima claſſis eſt inſtituta ex iis qui centum milliũ æris, aut maiorem cenſum haberent, hoc eſt 2400 Edoardæorum Nobilium. Secunda intra centum vſque ad ſeptuaginta quinque millium cenſum; hoc eſt ad 1800 Edoard. Tertia ad quinquaginta milliũ cenſum, hoc eſt 1200. Edoard. Quartæ claſ-

ſis cenſus 15 millium, hoc eſt, 360 Edoard. Quintæ claſſis vndecim millibus æris definitus eſt. Hoc loco non aſſes tantùm ſed graue æs intelligendum, cuius valorem ſuprà definiuimus. Poſtmodum equeſter ordo quadringentis millibus nummûm definitus eſt. Plin. lib. 33. c. 2. Conſtitutum ne cui ius eius eſſet (*aurei annuli*) niſi cui ingenuo ipſi, patri, auoque paterno ſeſtertia 400 cenſus fuiſſet; hoc eſt, coronatorum Gallicorum 10000. Huc ſpectauit Horatius:

Si quadringentis ſex ſeptem millia deſint,
Plebs eris. ———

Suetonius in Auguſto: Senatorũ cenſum ampliauit, ac pro octingentorum millium ſummâ duodecies ſeſtertiûm taxauit, ſuppleuitque non habentibus. Ergo pro cenſu ſenatorio 20000 coronatorum, inſtituit 30000.

Cicero Verrinis ait Verrem ſeſtertiûm quadringenties, contra legem abſtuliſſe, hoc eſt 40000000 ſeſtertiûm, quæ ſumma valet 1000000 coronatos Gallicos. Tantidem M. Lollii ex Oriente rapinas Plinius æſtimat lib. 9 cap. 34.

Ibidem margaritam, quam Cleopatra in aceto maceratã vnico hauſtu abſumpſit, ſeſtertiis centies taxauit; hoc eſt 10000000 ſeſtertiûm, qui ſunt coronati 250000.

Suetonius Caligulâ: Vicies ſepties millies ſeſtertium non toto vertente anno abſumpſit. quæ infinata pecuniæ vis eſt. nam 2700000000 ſeſtertiûm faciunt coronatos Gallicos 67500000.

Gellius c. 2. lib. 5. Noctium Atticarum: Equus Alexandri regis & nomine & re Bucephalus fuit. Emptum Chares ſcripſit talentis tredecim, & regi Philip-

Philippo donatum. æris nostri summa est sestertia trecenta & duodecim. Plutarchus quoq. 13 talentis emptum tradit. Quare 13 talenta & 312 sestertia tantundem valent. itaque multiplicatis 13 talentis per 600 coronatos, vel 312 sestertiis (genere neutro) per 25 coronatos, eadem summa conflatur 7800 coronatorum. pretium Bucephali.

Cicero pro domo: Superficiem ædium consules de consilii sententia æstimárunt sestertiûm vicies. sed 2000000 sestertiûm sunt 50000 cor. Gall. Et rursum Tusculanam villam 500000 sestertiûm; hoc est 12500 coron. Gall.

Cicero 2 Philippicâ de se: Ego amplius sestertiûm ducenties acceptum hæreditatibus rettuli. sestertiûm 20000000 sunt 500000 cor. Gall.

Appianus lib. 4. Bellorum Ciuilium, Ciceronis caput ab Antonio repensum 25 myriadibus Atticarum drachmarum. sed 250000 drachmarum sunt 10000 Edoardæi Nobiles.

Apud Herodotum lib. 7. Pythius quidam Bithynius profitetur Xerxi opes suas, easque regi donat. quippe possidere se argenti talenta bismille, auri myriadas quadringentas, demptis septem millibus aureorum Daricorum. Talenta argenti 2000 si sint Babylonia (vt credi par est) sunt 560000 Edoardæi Nobiles. Et 4000000 Daricorum sunt 8000000 Edoardæi Nobiles. inde si demas 7000 Daricos, seu Edoardæos 14000 summa omnium erunt 8546000 Edoardæi.

Plutarchus in vita Pompeii sub initium, ait Demetrium Pompeii libertum reliquisse rem quadringentorum talentorum, hoc est 96000 Edoardæorum.

Matthæi 19 in parabola de ſeruo debitore, cui noſtra peccata comparantur, ait Chriſtus remiſſum ei debitum 10000 talentorũ hoc eſt (vt Attica intelligamus, veluti in didrachmo cenſus) 240000 Edoardæorum; qui tamen à conſeruo 100 denarios, hoc eſt Edoardæos 4 tam acerbè exegerit.

Plin. lib. 33. cap. 3. Iam Cyrus deuictâ Aſiâ auri pondo 33000 inuenerat, præter vaſa aurea, aurumque factum, & in eâ folia ac platanum vitemque: Quâ victoriâ argenti quingenta millia talentorum reportauit, & craterem Semiramidis, cuius pondus 15 talenta colligebat. Talentum autem Ægyptium pondo 80 patere Varrõ tradit. Age igitur huius ſummæ rationem ineamus. auri purioris $23\frac{3}{4}$ carattorum vncia 4 Edoardæis nobis ſuprà æſtimata eſt. itaq. 33000 pondo ſunt Edoardæi 1584000 argenti talenta 500000 ſunt Edoardæi 960000000. Summa vtraque Edoardæorum 961584000.

Exemplorum præterea affatim apud Budæum paſſim reperies. In quorum calculo tete exerceas.

FINIS.

Errata.

P. 22. v. 17. ſcribendi, l. ſcribenti. p. 27. v. 18 auri, l. argenti. p. 36. v. 30 Edoardaum aurum, l. Edoardei auri. p. 38, v. 25 vt 200, l. vt 100. p. 45 v. 2, $\frac{1}{2}$ vel $\frac{2}{3}$ l. $\frac{1}{2}$ vel $\frac{3}{4}$. p. 48. v. 15. ῥας, l. ἐςι. v. 18 κατά τι l. κατά τινας. p. 52. v. 3. libram, l. vnciam.

